

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

About the local-global tension in the contemporary world economy

Georgescu, Marius

20 June 2013

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/49799/>
MPRA Paper No. 49799, posted 09 Nov 2013 15:46 UTC

About the local-global tension in the contemporary world economy

Marius Georgescu

Abstract. Under the circumstances of an accelerated world economy globalization during the last decades, the local-global tensions occur, with various intensity, in all significant aspects of human life: social, politic, economic, cultural, religious. The study tries, in a holistic approach, to identify the main transmitting vectors of tensions and the possible ways to avoid their degeneration into irreversible conflict situations. A synthetic matrix is presented in the end, summarizing the local-global tensions and pointing out adverse local effects with global reverse.

Key words. Globalization; International Value-Added Chains; Foreign Direct Investments; Transnational Companies; Local – Global Tensions.

JEL Classification. F60, F69

Despre tensiunea local – global în economia mondială contemporană

Marius Georgescu¹

Introducere

Tensiunile local-global se manifestă pe diferite planuri, cu o intensitate variabilă în timp și spațiu, influențând într-o mai mare sau mai mică măsură, dar de o manieră decisivă în cele din urmă, evoluția tuturor valențelor caracteristice vieții umane: sociale, politice, economice, ecologice, spirituale, culturale, religioase etc. Trecând peste diferențele între accepțiunea statică a termenului „global”, respectiv dinamică a termenului „globalizare”, referința la dimensiunea planetară a procesului de dezvoltare a umanității reflectă conceptul actualizat al reprezentării unei succesiuni de evenimente istorico-geografice, începând cu expansiunea teritorială/colonială manifestată cu multe secole în urmă și culminând cu realizarea unei inter-conectivități la scară mondială în era actuală a revoluției comunicațiilor și informaticii.

Încercând o definiție a globalizării, ca atribut definitoriu al dezvoltării civilizației umane, se poate afirma că aceasta reprezintă expresia tendinței de extindere în spațiul mondial a unor forțe trans-frontiere cu format subiectiv dar substrat obiectiv, prin asumarea gestionării funcționalității planetei într-un mod unitar, ordonat și eficient, conform propriilor legități și sistem de valori.

Deși problematica tensiunilor global-local este tratată în literatura de specialitate, uneori polemic până la extrem, demersurile cu caracter științific se concentrează, în general, pe una sau alta din formele sale de manifestare și doar tangențial pe ansamblul acestora, prin investigarea relațiilor lor de determinare și/sau condiționare.

De aceea, în lucrarea de față, mi-am propus să abordez această problematică într-o manieră cât mai cuprinzătoare - dar și sintetică - prin prisma multiplelor fațete ale procesului globalizării, cu accent pe cauzalitatea de ordin economic, considerată ca principală sursă de creare și expansiune a tensiunilor, mai ales în contextul persistenței efectelor crizei financiare internaționale declanșate în 2007-2008. Am încercat totodată să identific vectorii de transmisie a tensiunilor de la nivelul global către cele locale și invers, principalii factori de alimentare, precum și existența unei corelări și/sau intercondiționări a acestora, ca premise ale avansării unor posibile remedii în scopul evitării degenerării acestor tensiuni în situații conflictuale majore și/sau ireversibile.

---

¹ Absolvent ASE, Facultatea de Relații Economice Internaționale, *Generația centenară 2013 „Nicolas Georgescu-Roegen”*. Studiul prezintă, cu unele modificări, lucrarea de licență, coordonată de Prof. Dr. Costea Munteanu.

1. Dimensiuni economice ale procesului globalizării. Factori de accelerare

1.1 Liberalizarea comerțului internațional

Unul dintre cei mai importanți factori de accelerare a procesului globalizării l-a reprezentat liberalizarea fluxurilor comerciale, apreciată ca aducându-și contribuția la creșterea economică, respectiv a standardului de viață a umanității în ansamblu. Un rol esențial în stabilirea unui sistem multilateral de comerț, conținând un set de reguli, proceduri și standarde, inclusiv pentru reglementarea disputelor, care a facilitat liberalizarea – coordonată – a comerțului internațional, l-a avut Organizația Mondială a Comerțului. De asemenea, o contribuție importantă a avut-o încheierea de acorduri comerciale preferențiale, precum și de acorduri de liber schimb bilaterale sau multilaterale, alături de constituirea de piețe unice integrate pentru bunuri și servicii în cadrul diferitelor blocuri economice regionale (UE, ASEAN, MERCOSUR, NAFTA).

Conform datelor OMC, între anii 1995 și 2011, în termeni de volum, ritmul mediu anual de creștere a exporturilor mondiale de mărfuri a fost aproape dublu față de cel al creșterii PIB la nivel global, respectiv 4,8% față de 2,6%².

Corelația între evoluția produsului global brut și cea a comerțului internațional, ca factor de accelerare a globalizării, rezultă și din datele prezentate în Anexa 1. Totodată, se constată că, la nivel global, criza economică și financiară izbucnită în 2008 și care a atins apogeul în 2009 a indus efecte majore asupra volumului comerțului internațional, recesiunea economiei globale lovind drastic exporturile mondiale de mărfuri, care au înregistrat o scădere cu 12%, cele mai afectate fiind produsele prelucrate (cădere cu 16% față de anul anterior). Deși în anul 2010, atât economia globală (creștere de 4%), cât și exporturile mondiale (creștere de 12%), păreau să se fi redresat, cifrele aferente anului 2011, confirmate și de evoluțiile ulterioare, relevau persistența efectelor crizei, mai ales pe piețele statelor avansate (creșterea PIB în SUA s-a încetinit de la 2,4% în 2010 la 1,8% în 2011 și respectiv 2,2% în 2012, iar în Zona Euro de la 2% în 2010 la 1,4% în 2011, în 2012 reintrându-se în recesiune, cu o scădere a PIB de 0,6%, așteptată să continue și în 2013)³.

În perioada postbelică, datorită ritmurilor diferite de dezvoltare economică a diferitelor state sau blocuri economice ale lumii, inclusiv a potențialului lor de export, s-au produs schimbări majore ale ponderii regiunilor lumii în totalul exporturilor mondiale, care reflectă și modul lor de antrenare pe traiectoria procesului globalizării de-a lungul ultimelor 6 decenii, marcată de tranziția centrului de greutate dinspre emisfera Vestică spre cea Estică.

² WTO (2013) *The Future of Trade: The Challenges of Convergence*, p. 18.

³ IMF (2013) WEO, Statistical Appendix, Table A1.

Astfel, după cum se constată din datele prezentate în Anexa 2, dacă în 1953 continentele nord și sud-americane dețineau 34,5% din exporturile mondiale de mărfuri, ponderea acestora s-a redus treptat în deceniile următoare ajungând, cumulat, la doar 17% în 2011. De asemenea, poziția continentului european ca lider al exporturilor mondiale (peste 50% în 1973) este în declin (37,1% în 2011), remarcându-se ascensiunea continentului asiatic, cu o pondere în creștere de la 13,4% în 1953 la 31,1% în 2011 (exclusiv exporturile Orientului Mijlociu și ale unor state din CIS, prin adăugarea cărora Asia ajungând să dețină peste 40% din exporturile mondiale în 2011).

Din evoluția volumului exporturilor mondiale de mărfuri pe principalele zone geografice în perioada 2000 – 2011 (vezi Anexa 3) se observă că efectele crizei globale nu s-au distribuit uniform pe principalele zone geografice sau grupe de țări. Astfel, statele avansate (SUA, UE, Japonia) au înregistrat căderi dramatice ale exporturilor în 2009 (în valori absolute, sub nivelele din anul 2000), recesiunea de pe aceste piețe răsfrângându-se parțial și asupra țărilor emergente. Se remarcă faptul că, pe ansamblul perioadei analizate, exporturile Chinei au înregistrat ritmuri de creștere medii anuale de 3-4 ori mai mari decât media mondială, ceea ce relevă transformarea acestei țări în noua bază manufacturieră a lumii, cu un potențial uriaș de export (și/sau reexport).

Trebuie precizat că, până în prezent, liberalizarea comerțului internațional nu a ajuns să fie totală, gradul de deschidere comercială, deși majorat semnificativ, rămânând diferit la nivelul multor state ale lumii, iar ridicarea integrală sau parțială a barierelor tarifare fiind uneori însoțită de creșterea măsurilor netarifare.

1.2 De-localizarea producției pe lanțuri internaționale ale valorii adăugate

În contextul liberalizării fluxurilor de mărfuri și al competiției crescânde pe piețele internaționale, beneficiind de o infrastructură de transport și telecomunicații dezvoltată și interconectată la nivel planetar, dimensiunea economică a globalizării a devenit vizibilă prin de-localizarea trans-frontieră a producției mondiale, în practica internațională și literatura de specialitate acest fenomen impunându-se sub denumirea de lanțuri internaționale ale valorii adăugate (*international value-added chains*⁴).

Motivația economică primordială a acestui proces extrem de complex rezidă în minimizarea costurilor de producție, de-localizarea producându-se în țările cu cele mai mari avantaje comparative din acest punct de vedere, de regulă în privința costului mâinii de lucru. În decizia privind localizarea într-o țară sau alta, companiile producătoare luau în considerare, în afara disponibilității

---

⁴ WTO (2011) *Trade Patterns and Global Value Chains in East Asia*, June.

forței de muncă calificate și a costului salarial (ca principale elemente de analiză) poziția geografică, stabilitatea economică și politică, stabilitatea legislativă, inclusiv regimul fiscal, existența unor infrastructuri de transport adecvate, percepția investitorilor străini și a corupției ș.a.

Vectorii principali de constituire, transmisie și operare a lanțurilor internaționale ale valorii adăugate l-au reprezentat companiile multinaționale (CMN), dar, în subsidiar și depinzând de specializarea sectorială, acest proces a fost susținut și de alte companii din țările avansate, a căror internaționalizare devenea vitală pentru a putea rezista concurenței pe piața globală.

În funcție de specificul de producție și de strategia de internaționalizare a companiilor, formulele de-localizării au fost diferite, mergând de la cele mai simple (comenzi directe către firme locale, eventual cu trimiterea unui reprezentant care să supravegheze și să controleze calitatea produselor) până la constituirea de societăți cu capital propriu sau mixt în țările gazdă (unități de producție/asamblare), însoțite de transferuri de tehnologie și know how. De aceea, masa critică a fluxurilor de mărfuri care s-au derulat la nivel global ca efect al de-localizării producției dinspre statele avansate au avut ca țintă predilectă țările emergente din spațiul sud și est - asiatic, ce dispunea de un excedent de forță de muncă relativ ieftină și satisfăcător calificată, ca și de un cadru instituțional, economic și financiar relativ stabil.

În perspectiva pe termen lung și foarte lung, la orizontul anului 2050, se așteaptă ca centrul de greutate al lanțurilor internaționale ale valorii adăugate să se mute pe continentul asiatic, respectiv prin intensificarea de-localizărilor și schimburilor comerciale aferente inter și intra-regionale, implicând mai ales China, Coreea de Sud și țările ASEAN, iar Asia urmând să sufere o transformare majoră, respectiv de la baza manufacturieră a lumii la centrul mondial al consumului (respectiv de la *Factory Asia* la *Consumer Asia*)⁵.

Formarea unor rețele globale ale producției prin fragmentarea pe verticală a diferitelor sale faze în spațiul mondial a condus la o nouă geografie economică a lumii, dar și la schimbarea fundamentelor teoretice ale comerțului internațional. Astfel, dacă în accepțiunea originară a conceptului, schimburile comerciale între două țări aveau ca obiect mărfuri pe care acestea nu le puteau produce, în secolul XX și pe măsura intensificării procesului de de-localizare a producției la începutul secolului XXI, comerțul internațional se caracteriza din ce în ce mai mult prin schimbul de mărfuri similare (*intra-industry trade*), precum și de părți componente/bunuri intermediare transferate dintr-o țară într-o alta în scopul prelucrării/asamblării, principalele sectoare vizate fiind automobilele și produsele electronice.

---

⁵ Kuroda, H. (2013), *Realizing the Asian century*, p. 3.

În mod sintetic, fără a ține seama de tipul de produs care particularizează în realitate fiecare operațiune în funcție de complexitatea procesului de fabricație, lanțul internațional al valorii adăugate poate fi descris din punct de vedere comercial ca fiind inițiat de exportul temporar de bunuri intermediare (sau componente) dintr-o țară (sau țări) de origine a CMN (sau subsidiare ale acestora) într-o țară terță (sau mai multe) unde are loc prelucrarea acestora și respectiv ca fiind închis prin reexportul produselor rezultate (asamblate). Este important de menționat că pe întreg parcursul trans-frontieră al mărfurilor și pe cel al derulării tuturor fazelor producției, bunurile nu își schimbă proprietatea, aceasta rămânând în permanență a contractorului inițial, care gestionează operațiunea pe bază de sub-contractare.

În terminologia regimului vamal al mărfurilor, operațiunile de prelucrare sunt definite ca perfecționare activă/pasivă (*inward/outward processing trade*), în unele statistici de comerț exterior se face distincție între exporturi naționale (*domestic exports*) și respectiv reexporturi (după prelucrarea/asamblarea bunurilor intermediare sau componentelor importate temporar), iar în literatura de specialitate ele sunt cunoscute și sub denumirile de externalizări (*offshoring* și/sau *outsourcing*, cu referire uneori explicită la sectorul IT) sau, ale uneia mai vechi, respectiv *lohn* (cu referire mai mult la sectorul confecției).

Pe de altă parte, fiind din ce în ce mai evidente dificultățile de evaluare a fenomenului de-localizării la nivel global, ca și de interpretare a unor date contradictorii privind comerțul internațional care, în serie brută, pe lângă fluxurile tradiționale de mărfuri de export-import le includeau și pe acelea aferente operațiunilor de *processing trade*, cu un impact de distorsiune statistică din ce în ce mai puternic, sub egida OMC a fost lansată în 2011 inițiativa *Made in the World*⁶. După cum sugerează însuși acest motto, constatând-se că un număr crescând de produse este realizat pe lanțurile trans-frontieră și că fabricația acestora nu mai poate fi atribuită doar unei țări sau alteia, provocarea statistică majoră a reprezentat-o măsurarea valorii adăugate de către fiecare țară în parte pe aceste lanțuri astfel încât să se asigure că interacțiunile internaționale rezultate din procesul globalizării sunt corect reflectate.

În urma unor largi dezbateri recente care au adus unele clarificări atât de natură conceptuală, cât și practică, cu sprijinul esențial al Universității din Groningen și în colaborare cu institutele naționale de statistică ale țărilor membre, OMC împreună cu OECD au lansat, în aprilie 2012, baza de date WIOD (World Input - Output Database), iar la începutul anului 2013 o altă bază comună de date, denumită TiVA (Trade in Value Added) ce conține un număr de 18 indicatori legați de

---

⁶ Pascal, L. (2011) *Made in the World Initiative*, WTO Press Conference, 6 June.

valoarea adăugată (inclusiv internă / străină) pe 18 sectoare ale economiei, într-o primă fază, pentru un număr de 40 țări și pe o perioadă de 3 ani (2005, 2008 și 2009).

Prelucrarea datelor din TiVA, deși nu poate răspunde încă în mod precis la multe întrebări, a dus la concluzia că tabloul reflectat de valoarea adăugată în țările verigă ale lanțului de prelucrare pune în evidență extinderea interdependenței între națiuni, accentuează legătura organică între importuri și exporturi. De asemenea, se constată că proporția bunurilor intermediare în totalul comerțului internațional de mărfuri se situează în prezent între 50% și 60%, iar conținutul de importuri al exporturilor a crescut de la circa 20% în anii 1970 la 40% în 2009⁷.

1.3 Liberalizarea piețelor internaționale de capital și investițiile străine directe

Liberalizarea piețelor internaționale de capital a acționat ca un factor de accelerare a globalizării de multe ori corelat și în același sens cu liberalizarea comerțului internațional, inclusiv datorită extinderii fenomenului de-localizării producției pe lanțuri ale valorii adăugate. Începută de acum 3-4 decenii, deschiderea piețelor de capital pentru investitorii străini, încurajarea competiției și liberalizarea burselor de valori, eliminarea totală sau parțială a restricțiilor de circulație a capitalului, respectiv valutei, favorizată și de progresele sectorului IT și comunicațiilor, liberalizarea piețelor internaționale de capital a condus la un grad mare de integrare financiară la nivel global, superioară chiar celei comerciale.

În aceste condiții, fluxurile mondiale de capital și-au majorat semnificativ dimensiunea și viteza de circulație, ajungând de la o proporție de 2-6% în PIB-ul mondial în perioada 1980-1995 la 15% din PIB. În 2006 ele totalizau 7.200 mld. dolari, triplându-se față de anul 1995, cea mai rapidă creștere înregistrându-se în cazul țărilor avansate, dar și în câteva țări emergente⁸.

În contextul absenței unui sistem de reglementări la nivel internațional pentru tranzacționarea instrumentelor financiare, precum și volatilității fluxurilor globale de capital, această creștere s-a dovedit excesivă, conducând la dezechilibre majore între economia monetară și cea reală, ca și între diferite regiuni ale lumii. Deși sesizate de către instituțiile financiare internaționale, dezechilibrele financiare globale nu au putut fi corectate în mod controlat, culminând cu declanșarea crizei financiare din 2007 – 2008, care a degenerat într-o recesiune mondială, cu efecte și în prezent.

Întrucât principalele fluxuri generatoare de instabilitate pe piețele financiare le-au constituit cele aferente capitalului pe termen scurt cu caracter speculativ (*hot money*), care nu fac obiectul

---

⁷ WTO (2013), *The Future of Trade: The Challenges of Convergence*, p. 22.

⁸ IMF (2013) *Globalization and the Crisis (2005 – present)*.

lucrării, neavând un impact semnificativ asupra creșterii economice globale, în continuare ne vom referi la rolul investițiilor străine directe (ISD).

Cu observația că investițiile străine directe din multe țări au avut ca obiect producția orientată spre export, inclusiv acelea care au însoțit procesul de-localizării pe măsura extinderii în spațiul mondial a lanțurilor valorii adăugate, având contribuția lor la amplificarea comerțului internațional, trebuie menționat că, spre deosebire de acesta din urmă care a beneficiat de un sistem multilateral de reguli sub umbrela OMC, fluxurilor ISD le-a lipsit un cadru global de reglementare. Singura convenție la nivel global în acest domeniu este acordul privind MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency) care, făcând parte din Banca Mondială, are ca obiectiv promovarea ISD în țările în curs de dezvoltare, acoperind, în anumite condiții, riscurile non-comerciale ale investitorilor străini în aceste țări.

Totuși, comparativ cu alte fluxuri de capital, din acest punct de vedere, investițiile străine directe au beneficiat de faptul că, la nivelul fiecărei națiuni, există regimuri juridice specifice, care, chiar dacă diferite ca permisivitate/facilități în funcție de interesele țării în cauză, respectă principiile fundamentale cum sunt cel al tratamentului nediscriminatoriu în raport cu investitorii autohtoni sau al garantării repatrierii profiturilor și/sau capitalului.

De fapt, în multe cazuri, acordurile bilaterale din domeniul comerțului conțin și prevederi legate de investiții sau, dacă nu, sunt convenite separat acorduri privind promovarea și garantarea reciprocă a investițiilor. Pe acest plan se poate afirma că investițiile străine directe, ca factor de accelerare a globalizării, mai exact al dezvoltării globale, prin dubla lor natură (aport de capital și respectiv transfer de tehnologie) au făcut obiectul unei competiții acerbe între statele emergente (în tranziție) în încercările lor de atragere de capital străin pentru susținerea finanțării programelor de dezvoltare, atât pe calea realizării de obiective noi (investiții *greenfield*), cât și a participării la programele de privatizare a companiilor cu probleme (investiții prin fuziuni/achiziții).

Menționăm ca vectorul major al fluxurilor ISD l-au constituit CMN, care au urmărit, ca motivație a expansiunii lor internaționale, obiective multiple în scopul obținerii de avantaje competitive (resurse, piețe, eficiență, active strategice) a căror realizare s-a făcut, de regulă, în mod succesiv, pe măsura întăririi poziției lor pe piața respectivă⁹.

Conform datelor OMC, fluxurile mondiale ale ISD au crescut accelerat până în anii pre-criză, ajungând de la o valoare anuală de 140 mld. dolari în 1987, la un vârf de aproape 2.000 mld.

---

⁹ Horobet, A., Mazilu, A., Munteanu, C. (2002) *Marketing Investițional Internațional*, p. 174.

dolari în 2007. Stocul acumulat al ISD la finele anului 2007 a fost estimat la circa 15.000 mld. dolari, reprezentând peste 25% din PIB-ul global din acel an.

Este semnificativ faptul că, față de un ritm mediu anual de creștere a exporturilor mondiale de circa 7% în perioada 1987 - 2007, majorarea fluxurilor ISD a înregistrat o medie anuală de circa 16%¹⁰. Dimensiunea și importanța la nivel global a ISD poate fi pusă în evidență și de aceea că, în mod direct, companiile cu capital străin asigură locuri de muncă pentru 90 mil. persoane în țările în care sunt localizate, alte circa 400 mil. persoane depinzând indirect de aceste companii în țările respective. După recordul de 1975,5 mld. dolari atins de fluxurile mondiale ale ISD în 2007, așa cum se observă din datele prezentate în Anexa 4, acestea au început să scadă în 2008 ajungând la 1790,7 mld. dolari, iar în 2009, când efectele crizei au lovit cel mai sever economia mondială, fluxurile ISD s-au prăbușit sub nivelul de 1200 mld. dolari. În perioada 2010 – 2012 fluxurile ISD au înregistrat o oarecare redresare, la nivel global rămânând însă semnificativ sub recordul din 2007.

Dacă se examinează evoluția acestor fluxuri ISD în perioada post-criză pe regiuni geografice (vezi Anexa 4) sub raportul intrări – ieșiri (*inflows – outflows*) se constată că deși țările dezvoltate continue să reprezinte atât principala sursă de investiții străine, cât și principala destinație, pe ansamblu, ieșirile tind să depășească tot mai mult intrările, în anul 2011 fluxul net negativ atingând aproape 500 mld. dolari, ceea ce relevă dificultățile de redresare a situației economice din aceste țări, precum și diminuarea gradului lor de atractivitate pentru investitori. Pe de altă parte se observă că țările în curs de dezvoltare, în special cele emergente din Asia și America Latină, înregistrau fluxuri nete pozitive și în creștere de investiții străine, anul 2011 încheindu-se pe ansamblul acestor țări cu o diferență favorabilă a intrării – ieșirii de ISD de peste 300 mld. dolari.

1.4 Dezvoltarea serviciilor internaționale – suportul logistic al globalizării

Accelerarea procesului globalizării în contextul liberalizării fluxurilor comerciale și a circulației capitalului, pe fondul majorării fluxurilor de investiții străine directe și extinderii fenomenului de-localizării trans-frontieră a producției mondiale a fost favorizată de dezvoltarea serviciilor internaționale.

Se poate afirma că dezvoltarea infrastructurii de servicii comerciale, inclusiv prin constituirea unor platforme specializate (centre) interconectate de afaceri internaționale a reprezentat suportul logistic al globalizării, cu largul concurs al inovării tehnologice. Cele mai invocate exemple în acest sens la nivel global sunt legate de reducerea costurilor de transport al mărfurilor (în cazul celor

---

¹⁰ WTO (2013) *The Future of Trade: The Challenges of Convergence*, p. 11.

aeriane de circa 10 ori în ultimii 50 ani), inclusiv prin transportul multimodal (containerizat), precum și de mijloacele de comunicație în timp real, extrem de ieftine și accesibile.

Din datele prezentate în Anexa 5 se constată ritmurile înalte de creștere a exporturilor mondiale de servicii comerciale, mai ales în perioada 2000 – 2008, respectiv 12% media anuală (superioară net celei a exporturilor mondiale de mărfuri, respectiv 5%). De notat că serviciile de transport internațional, care avuseseră un ritm de creștere mediu anual în această perioadă peste media exporturilor mondiale de servicii comerciale (13% față de 12%), în 2009 au suferit impactul cel mai puternic din partea crizei globale, înregistrând o scădere cu 23% față de anul 2008, în primul rând pe seama reducerii drastice a exporturilor de mărfuri, respectiv cu 12%. În 2010 și 2011, susținute de redresarea comerțului internațional cu bunuri, exporturile de servicii de transport s-au majorat semnificativ, cu 16% și respectiv 9% comparativ cu anii anteriori.

Pe regiuni, cea mai afectată zonă în anul de criză 2009 a fost Uniunea Europeană, totalul exporturilor de servicii comerciale ale acesteia scăzând cu 15% față de 2008, în 2010 și 2011 producându-se o anumită relansare, puțin sub media mondială de circa 10%, dar net inferioară celei de peste 15% înregistrate de cele ale continentului asiatic.

Trecând peste serviciile de turism, care nu fac obiectul lucrării, menționăm că cea mai importantă contribuție la dezvoltarea serviciilor internaționale au avut-o cele incluse în categoria alte servicii, a căror pondere în totalul exporturilor mondiale de servicii comerciale a crescut de la 44,8% în anul 2000 la 53,7% în anul 2011 (vezi Graficul din Anexa 5). Între aceste servicii, creșteri anuale de peste 10% în 2010 și respectiv 2011 le-au înregistrat serviciile IT și serviciile de afaceri (consultanță juridică, de management, contabilitate, cercetări de piață ș.a.). Precizăm că, în anul 2011, serviciile de afaceri dețineau peste 50% din totalul categoriei alte servicii comerciale, serviciile financiare 15%, cele de IT 12%, de asigurări 5%, de telecomunicații 5%.

Conform datelor preliminare publicate recent de către OMC, volumul comerțului mondial cu bunuri s-a încetinit în 2012, înregistrând o creștere de numai 2% față de circa 5% în 2011, în special pe seama reîntrării în recesiune a Zonei Euro, care deține o pondere de peste 25% în schimburile internaționale (incluzând comerțul intracomunitar), respectiv în cererea de importuri.

În acest context, exporturile mondiale de servicii comerciale s-au majorat cu doar circa 1%, pe ansamblul țărilor UE și în Japonia înregistrându-se chiar o scădere a acestora comparativ cu anul 2011. În cadrul acestor servicii, dacă cele aferente transporturilor internaționale s-au menținut în jurul creșterii medii de 1% în 2012, exporturile de servicii financiare au scăzut cu 4%, iar cele de

telecomunicații cu 3% față de anul precedent. Pe de altă parte, se remarcă creșterea exporturilor de servicii IT cu 6% în 2012, precum și a celor de afaceri cu 2%¹¹.

2. Efecte pozitive ale procesului globalizării

2.1 Integrarea piețelor

De multe ori, globalizarea este definită ca un proces de integrare a piețelor la nivel mondial, respectiv a pieței de produse și servicii, pieței muncii, piețelor financiare și de informații, inclusiv digitale. O asemenea abordare pornește de la premisa beneficiului individual și colectiv ce rezultă din larga accesibilitate la produse și servicii de calitate superioară ca efect al globalizării.

Integrarea crescândă a piețelor prin înlăturarea treptată a barierelor din calea circulației mărfurilor și serviciilor, însoțită de creșterea mobilității capitalului și forței de muncă, în contextul extinderii revoluției IT au asigurat cadrul necesar manifestării legităților economiei de piață la nivel regional (exemplul pieței unice UE și convergența statelor membre), dar și global. O lungă perioadă (putem spune postbelică), dinamica globalizării a favorizat ameliorarea semnificativă a parametrilor mondoeconomici, inclusiv ridicarea standardului de viață a populației multor state. Mecanismele pieței, prin optimizarea, chiar parțială, a alocării resurselor, și-au dovedit viabilitatea chiar și în spații de dezvoltare planificată de tip socialist (exemplul Chinei, orientată către export, care a înregistrat o creștere economică medie anuală de circa 10% în ultimele 3 decenii).

S-a constatat însă că gradul de internaționalizare a piețelor este diferit, la care se adaugă și variații mari între țări sau regiuni, ceea ce duce la concluzia că, deși accelerată în ultimele decenii, globalizarea este incompletă și neuniformă, adâncind chiar unele dezechilibre sau accentuând polarizarea economică și socială, în special la nivel local/regional.

În ipoteza unui proces de schimbări ireversibile, dacă o globalizare completă, implicând un grad de integrare a piețelor de 100%, poate fi imaginată, extrem de dificilă se dovedește evaluarea stadiului actual al acesteia și, în consecință, a orizontului de timp și al parcursului omenirii până la a o atinge, mai ales având în vedere dimensiunea și persistența impactului crizei economice recente, care pare să îl fi stopat.

O încercare meritorie în acest sens îi aparține lui P. Ghemawat¹², strategist global și profesor la Harvard Business School, care propune o evaluare a gradului de integrare a piețelor pe cele 4

---

¹¹ WTO (2013) Press release, 10 April.

¹² Ghemawat, P. (2010) *The Globalization of Markets*.

tipuri de fluxuri (produse și servicii, capital, persoane, informații) prin utilizarea unor criterii economice și non-economice, a unei scale duble (țări/regiuni, respectiv piețe/companii), precum și a unor variabile de ieșire (cantități/prețuri).

Analiza cantitativă a unor indicatori pe serii lungi de timp (ponderea exporturilor în PIB la nivel global, gradul de deschidere a economiei raportat la ponderea în PIB-ul global pentru un număr de 14 țări, fluxurile globale ale ISD raportate la totalul mondial al investițiilor, mărimea fluxurilor nete de capital raportată la PIB pentru un număr de 12 țări ș.a.) completată cu aprecieri de ordin calitativ ale unor fenomene economico – sociale (migrația populației, convergența veniturilor reale pe muncitor, internaționalizarea informațiilor și accesării internetului ș.a.) l-a dus pe autor la concluzia că, la nivelul anului 2009, gradul de integrare *cross-border* se situa sub 30% la toate cele 4 tipuri de fluxuri (piețe) avute în vedere.

Cu alte cuvinte, starea de semi-globalizare reprezintă nu numai o reprezentare adecvată, chiar dacă aproximativă, a lumii de astăzi, dar și aceea a unui viitor previzibil și dezirabil. În acest context trebuie amintite însă și părerile unor cercetători care văd în declinul recent al fluxurilor comerciale și ale ISD, precum și a tensiunilor generate semne ale unei posibile de-globalizări.

2.2 Globalizarea competiției

Trecând peste posibila controversă globalizarea competiției versus competiția globală, cert este că intensificarea fluxurilor internaționale de mărfuri, servicii, capital, forță de muncă și informații, însoțită de extinderea delocalizării transfrontieră a producției și integrarea crescândă a piețelor a dus la confruntări directe între companii, practic la scară planetară, pentru clienți, furnizori, parteneri locali, materii prime și energie, amplasamente de producție, sisteme de distribuție, oportunități de investiții/achiziții și, nu în ultimul rând, pentru personal cu abilități de excepție. În aceste condiții se poate afirma că însăși competiția a devenit globalizată.

Principalii câștigători ai globalizării competiției au fost consumatorii, cărora le-a fost oferită posibilitatea unei alegeri multiple între produse și servicii de o calitate superioară și la prețuri scăzute, tot mai diverse, accesibile și apropiate de preferințele lor, pentru a nu mai aminti timpul rapid de răspuns, inclusiv prin dezvoltarea comerțului on-line la scară quasi-planetară.

În lupta acerbă pentru menținerea/câștigarea de cote de piață, CMN au fost avantajate într-o primă fază de superioritatea financiară, tehnologică și de management, dar transferul parțial al acestora în diferite alte state, împreună cu schimbările în practica derulării afacerilor, a contribuit,

prin competiția directă sau indirectă, la creșterea rapidă a unor companii din unele țări emergente, în special din Asia, care își asumă poziții tot mai importante pe piața mondială. Cu toate acestea, CMN rămân principalele forțe pe piața globală, estimându-se că în perioada pre-criză, acestea ajunseseră să controleze 50% din comerțul internațional, peste 90% din ISD, peste 80% din noile tehnologii, licențe și patente, circa 70% din transferul de tehnologii pe plan mondial.

În acest context, trebuie menționat că, deși are caracter global, competiția se derulează pe piețe, fie în spații naționale, fie regionale, acoperite de diferite politici în materie. În ciuda unor încercări de stabilire a unor reglementări la nivel global privind competiția, acestea nu au fost duse la bun sfârșit, convenindu-se totuși un anumit grad de coordonare internațională, fiecare stat (sau uniune de state) rămânând să își stabilească propria politică pentru protejarea funcționării mecanismelor concurenței conform legiților economiei de piață, în sensul unei alocări eficiente a resurselor și a creșterii bunăstării populației.

Astfel, Legea Concurenței (uneori denumită Legea anti-monopol sau anti-trust) reprezintă una dintre cele mai importante reglementări pentru asigurarea unei competiții corecte (*fair competition*), prin interzicerea/sanționarea manipulării prețurilor, a înțelegerilor de tip cartel între companii, a operațiunilor de fuziuni/achiziții ce afectează gradul de concentrare economică pe piața respectivă, a abuzurilor prin poziția dominantă pe piață, a ajutoarelor de stat ce distorsionează competiția, a unor politici ale companiilor străine privind prețurile de transfer în dauna țărilor gazdă ș.a., fiind complementară cu alte prevederi în materie de comerț, investiții și protecția consumatorului. Din punct de vedere instituțional, la nivel național, în unele cazuri completate la nivel unional (cazul UE) s-a instituit o autoritate neutră (Consiliul Concurenței) cu competențe de verificare / control / sancționare a nerespectării regulilor concurenței.

De exemplu, acțiunile inițiate în 2004 de către DG Competition a Comisiei Europene acuzau gigantul Microsoft de abuz de poziție dominantă pe piața UE, obstrucționând competitorii prin includerea obligatorie a softului Windows Media Player în sistemul de operare și, ulterior, prin impunerea folosirii browserului web Internet Explorer în sistemul de operare Windows, dominant pe piața PC-urilor. După apelurile repetate ale Microsoft, pierdute rând pe rând, acțiunile anti-trust s-au încheiat în 2012 și respectiv 2013 cu amenzi totale de circa 1,6 mld. euro, cele mai mari plătite vreodată de o companie pentru nerespectarea regulilor concurenței¹³.

Uniunea Europeană și chiar SUA și Japonia s-au văzut nevoite să recunoască creșterea excesivă a sectorului terțiar în dauna celui secundar, re-industrializarea (cu referire explicită la

---

¹³ European Commission (2013) *Report on Competition Policy 2012*.

sectorul manufacturier) și renașterea politicilor industriale devenind priorități strategice în perioada post-criză în vederea refacerii capacității de rezistență la presiunile competiției globale.

2.3 Creșterea competitivității economice

Competitivitatea externă, în sens restrâns, la nivel de firmă (sau produs), este asociată cel mai adesea modului în care aceasta reușește să se impună pe piețele internaționale, factorii determinanți ai succesului fiind legați de prețuri, respectiv costurile de producție, o anumită influență având-o și evoluția costurilor de tranzacționare, respectiv a cursurilor de schimb. După cum s-a arătat în paragraful precedent, intensificarea competiției pe piața globală a condus la diversificarea ofertei de produse și servicii, la ameliorarea calității acestora în condiții de preț tot mai accesibile, datorită câștigurilor de competitivitate din partea companiilor, inclusiv pe calea inovării tehnologice și delocalizării producției pe lanțurile internaționale ale valorii adăugate în căutarea minimizării costurilor.

În continuare, competitivitatea economică va fi abordată într-o accepțiune mai largă, respectiv extinsă la nivelul unei țări sau regiuni și asociată capacității concurențiale a acesteia pe piețele de export, situație în care factorii de influență sunt mult mai numeroși, complicând semnificativ încercările de evaluare.

În acest sens, se remarcă eforturile cercetătorilor din cadrul Forumului Economic Mondial (WEF – *World Economic Forum*¹⁴), care, de aproape un deceniu, publică rapoarte anuale privind competitivitatea globală, calculând și un indice compozit (GCI – *Global Competitiveness Index*) pentru un număr de peste 140 țări.

Cu precizarea că, în timp, s-au produs unele schimbări metodologice, acest indice a ajuns să fie construit printr-o agregare succesivă finalizată într-un scor general a mediilor ponderate a 12 indicatori - pilon, considerați componente interdependente ale competitivității, astfel: cadrul legal și instituțional, infrastructura de transport și comunicații, mediul macroeconomic, educația primară și sănătatea, învățământul superior și formarea profesională, eficiența pieței de produse, eficiența pieței muncii, dezvoltarea pieței financiare, disponibilitatea asimilării tehnologiilor noi, dimensiunea pieței, diversitatea mediului de afaceri, inovarea.

Făcând mențiunea că GCI nu captează evoluția competitivității globale ci doar pe aceea la nivelul fiecăreia din cele peste 140 țări, rapoartele anuale relevă clasificarea statelor lumii în funcție

---

¹⁴ WEF (2013), *Global Competitiveness Report 2012 – 2013*, Geneva.

de performanțele asociate competitivității, permițând sesizarea unor mutații în ierarhia mondială din acest punct de vedere.

Din datele prezentate în Anexa 6 se constată că în 2012, topul celor mai competitive 10 țări era condus de Elveția, locurile 3 și 4 fiind ocupate de Finlanda și respectiv Suedia, alte 3 state europene (Olanda, Germania și Regatul Unit) înregistrând ascensiuni spectaculoase comparativ cu anul 2004.

De asemenea, se observă câștigurile semnificative de competitivitate realizate de unele state asiatice, respectiv prin urcarea Singapore pe poziția a doua, ascensiunea Hong Kong (locul 9 față de locul 21 în 2004), precum și a Chinei (locul 29 față de locul 46 în 2004), dar și menținerea constantă a Japoniei în topul primelor 10 țări.

De altfel, dacă se iau în considerare creșterile de scor în cazul majorității statelor, din care multe dețin o pondere importantă în economia mondială, se poate aprecia că, în ultimul deceniu, competitivitatea globală a înregistrat o ameliorare sensibilă.

În cursa mondială inter - țări a competitivității, extrem de strânsă și de multe ori tensionată, pe lângă câștigători există bineînțeles și perdanți. Astfel, principala putere economică a lumii, SUA, a înregistrat o deteriorare a competitivității, coborând în 2012 pe locul 7 în raport cu primele poziții pe care le deținea atât în 2004, cât și în 2008. De asemenea, România a pierdut 15 poziții în ierarhia mondială a competitivității în ultimul deceniu, situându-se abia pe poziția 78 în 2012.

2.4 Oportunități de dezvoltare și valorificare a avantajelor comparative

Deschiderea spre exterior a economiilor lumii prin liberalizarea circulației bunurilor și serviciilor, a capitalului, persoanelor și informațiilor a favorizat creșterea gradului de internaționalizare a piețelor, a globalizării competiției și ameliorării competitivității, stimulând apariția unor noi oportunități de dezvoltare, de care au putut beneficia multe state, în special din rândul celor care au fost mai abile în privința valorificării avantajelor comparative.

S-a constatat că în ultimele două decenii, de când se înregistrează și o accelerare a procesului globalizării, țările care s-au conectat mai intens la acest proces au avut și mai mult de câștigat în termenii creșterii standardului de viață a cetățenilor lor, respectiv a reducerii gradului de sărăcie. Un studiu privind contribuția globalizării la reducerea inegalității veniturilor în statele în curs de

dezvoltare arăta că, în anii '90, venitul pe persoană a crescut de 3,5 ori mai rapid în țările „globalizate” comparativ cu țările „non-globalizate”¹⁵.

Multe state în curs de dezvoltare au înregistrat ritmuri înalte de creștere economică, de 2-3 ori mai mari față de statele avansate, ajungând să devină un grup puternic, denumit generic țări emergente cu economie de piață, provenind atât din Asia (China, India, Hong Kong, Taiwan, Indonezia, Malaezia, Thailanda, Filipine ș.a.), cât și de pe alte continente (Rusia, Brazilia, Mexic, Africa de Sud, la care se adaugă o serie de țări din Orientul Mijlociu, Asia Centrală și Africa de Nord). Aceste țări, reușind să reducă din decalajele de dezvoltare, au ajuns să dețină o pondere semnificativă în economia globală, influențându-i major și viteza de înaintare.

Din graficele prezentate în Anexa 7 rezultă că țările emergente contribuiau cu circa 40% la crearea PIB - ului global în 2008 - 2009 față de numai 18% în perioada 1960 – 1972, în timp ce ponderea statelor avansate s-a redus de la circa 80% sub pragul de 60% în aceleași perioade. De asemenea, s-a înregistrat o contribuție crescândă a țărilor emergente la creșterea globală, respectiv de la circa 1/5 în perioada 1973 – 1985 la circa 2/5 în perioada 1986 – 2007.

S-a constatat totodată că, în perioada post-criză, țările emergente cu economiei de piață au influențat decisiv menținerea economiei mondiale pe o traiectorie ascendentă, cu o contribuție de circa 4/5 la creșterea PIB – ului global¹⁶.

Pe măsura integrării pe piața globală și dezvoltării economiei, țările emergente au suferit o ameliorare a structurilor economice ca urmare a efortului investițional și reformelor interne, dar și ca efect al manifestării forțelor avantajului comparativ prin orientarea spre exporturi, specializarea acestora și integrarea pe verigi tot mai avansate ale lanțului internațional al valorii adăugate. Influxurile de investiții străine au favorizat transferul de tehnologie și know how, contribuind, în cazul obiectivului respectiv, la crearea de locuri de muncă, ridicarea nivelului de calificare profesională a lucrătorilor însoțită de o grilă superioară de salarizare, implementarea unor sisteme eficiente de management ș.a., iar într-un context mai larg, la sporirea gradului de încredere în economia locală, constituind un model de urmat din partea investitorilor autohtoni și creând o stare de emulație a mediului de afaceri.

În multe cazuri s-au produs efecte de antrenare, succesul investițiilor străine în țările emergente atrăgând alte influxuri ISD, însoțite de creșterea gradului de tehnicitate a acestora, spre exemplu dinspre sectoare de tip *labor intensive* (textile - confecții, încălțăminte ș.a.) spre cele *capital intensive* (electrocasnice, autoturisme, componente auto ș.a.), sau chiar de vârf (echipamente

---

¹⁵ Kraay, D. (2004) *Trade, Growth, and Poverty*, The Economic Journal No 493, February.

¹⁶ Lagarde, C. (2013) *Policy Steps Towards a Full-Speed Global Economy*, IMF, June 4.

electronice, IT ș.a.), care au implicat și industria locală orizontală (furnizori de semi-fabricate, accesorii etc.), permițând o valorificare superioară a avantajelor comparative, precum și creșterea pe ansamblu a valorii adăugate.

Globalizarea a permis și crearea unui cadru de cooperare internațională, statuat prin acorduri bilaterale și multilaterale, care, pe de o parte, au accelerat asimilarea principiilor și reglementărilor în vederea asigurării funcționalității mecanismelor instituționale și respectiv ale economiei de piață și, pe de altă parte, au favorizat realizarea unor proiecte publice (infrastructuri de transport și telecomunicații de exemplu) care au susținut mediul de afaceri și dezvoltarea întregii economii/regiuni. Din acest punct de vedere se impune observația că, în termenii oportunităților de dezvoltare, beneficiile globalizării au fost mai semnificative în statele care au avut politici sectoriale de atragere a investițiilor străine, inclusiv facilități fiscale diferențiate.

3. Efecte adverse ale procesului globalizării

3.1 Polarizarea dezvoltării și adâncirea dezechilibrelor

Deschiderea piețelor și liberalizarea circuitului mondial de produse, servicii, capital, informații, însoțită de valorificarea avantajelor comparative au contribuit la imprimarea unor ritmuri superioare de creștere economică țărilor/regiunilor cu un grad mai mare de implicare în acest proces. Statele care, din diferite motive, au dovedit o capacitate inferioară de adaptare/racordare la procesul globalizării, respectiv la accelerarea acestuia în ultimele decenii, au înregistrat o majorare a decalajelor, respectiv o pierdere relativă în termenii dezvoltării economice și ai distribuției bunăstării, confruntându-se cu tensiuni interne generate de restructurări forțate de companii/sectoare, dezechilibre bugetare și de cont curent, inflație, devalorizări ale monedei naționale, somaj, deteriorări ale gradului de îndatorare (internă și externă), de protecție socială și de credibilitate a autorităților publice.

Indiferent de modalitatea de evaluare a inegalităților în distribuția veniturilor, care exprimă și decalajele de dezvoltare, s-a constatat o creștere a acestora în ultimele decenii, ce poate fi atribuită procesului globalizării în contextul liberalizării piețelor. Astfel, un studiu comun al Organizației Internaționale a Muncii și Organizației Mondiale a Comerțului relevă că, din anul 1980, în cele 4 decenii succesive, segmentul de 1% cel mai bogat al populației deținea o proporție, din ce în ce mai mare din venitul național, deși diferită între țări, atât în cazul statelor dezvoltate, cât și al celor în curs de dezvoltare¹⁷.

---

¹⁷ ILO-WTO, 2011, p. 249

De asemenea, după cum se observă din datele privind Venitul Național Brut pe locuitor (la PPP) prezentate în Anexa 8, inclusiv în graficul aferent, decalajele între statele cu venituri înalte și cele cu venituri scăzute s-au majorat, mai ales în dimensiune absolută. Dintr-un calcul teoretic rezultă că, la un ritm mediu anual de creștere de 6-7% în țările rămase în urmă, ar fi necesară o perioadă de minim 50 ani pentru recuperarea decalajelor.

Disparități în distribuția veniturilor se evidențiau și în interiorul aceleiași țări, indiferent de nivelul de dezvoltare, unul din factorii cu influență mai recentă, dar decisivă în adâncirea inegalităților salariale, inclusiv a veniturilor reprezentându-l investițiile străine directe, conduse de companiile multinaționale, în contextul extinderii operațiunilor de de-localizare a producției mondiale pe lanțuri internaționale ale valorii adăugate.

În țările avansate, respectiv de origine a ISD și CMN, mai ales în SUA, s-a constatat o majorare a disparităților salariale între muncitorii cu înaltă calificare și respectiv cei cu calificare inferioară (necalificați), precum și o creștere a șomajului ca urmare a externalizării unor activități/sectoare, inclusiv a resentimentelor față de transferarea în alte țări a locurilor de muncă și a aversiunii față de *outsourcingul* unor servicii (de exemplu *call-center*).

Pe de altă parte, pe lângă disparități similare (însă la alte nivele de încadrare a calificărilor), în țările gazdă s-au înregistrat inegalități crescânde din punctul de vedere al salariilor/veniturilor lucrătorilor din zonele beneficiare de investiții străine comparativ cu restul teritoriului, reprezentând și acestea o sursă de tensiuni.

3.2 Acutizarea competiției pentru resurse naturale și riscuri de conflict

Accelerarea globalizării și extinderea rețelelor de producție la nivel mondial au determinat majorarea cererii externe de resurse naturale (energetice, materii prime, semifabricate), mai ales din partea țărilor emergente din Asia, ceea ce a dus la sporirea prețurilor internaționale ale acestora și la intensificarea competiției pe piața resurselor, în contextul unor modificări de structură și al ameliorării eficienței utilizării acestora (vezi Anexa 9), dar și al deteriorării parametrilor mediului înconjurător, inclusiv al unor schimbări climatice de anvergură.

Într-o retrospectivă istorică s-a estimat că, dacă în societățile primitive consumul de resurse naturale per capita era de circa 3 kg/zi, iar în cele agrariene de circa 11 kg/zi, și acestea, în cea mai mare parte, biomasă regenerabilă (produse agricole, lemn ș.a.), în societățile de tip industrial

consumul atinge peste 44 kg/zi.¹⁸ Revoluția industrială începută la finele secolului al XVIII - lea a schimbat radical modul de utilizare a resurselor naturale, prin majorarea semnificativă a consumului și aceasta, într-o măsură crescândă, de resurse epuizabile (neregenerabile: combustibili fosili, mai întâi cărbune, apoi țiței și gaz natural, precum și minereuri feroase și neferoase).

Pomind de la dependența dezvoltării economice, a producției de bunuri și servicii, de resursele naturale, precum și de la limitele cantitative și calitative ale disponibilității acestora la nivel planetar, problema raționalității exploatării lor a devenit de o importanță vitală. S-a estimat că doar în ultimele 3 decenii extracția mondială de resurse naturale a crescut cu 50%, respectiv de la 40 mld. tone în 1980 la 60 mld. tone în anul 2005.

În privința geografiei extracției de resurse naturale, se remarcă ponderea de 48% a Asiei, proporție similară cu cea în populația mondială, în timp ce America de Nord deține o pondere sub 20% în total. Din punctul de vedere al consumului de resurse naturale se mențin discrepanțe majore pe glob, SUA înregistrând în 2005 88 kg/locuitor, Europa 43 kg/locuitor, în timp ce Asia doar 14 kg/locuitor, iar Africa 10 kg/locuitor¹⁹.

Trecând peste disputele teoretice privind epuizarea resurselor naturale ale Terrei și echitatea intergenerațională ce trebuie să caracterizeze guvernarea acestora la nivel global, inclusiv a evoluției raționale a raportului consum de resurse/rezerve descoperite și a ratei de substituție surse neregenerabile/regenerabile în domeniul exploatării diverselor forme de energie, competiția pentru resurse, de natură economică în esență, tinde să devină din ce în ce mai mult o confruntare pentru asigurarea controlului resurselor planetei, ca o componentă a strategiilor de securitate, cu o natură predominant geopolitico – militară.

Un exemplu în acest sens îl reprezintă evoluția celei mai importante resurse naturale, țițeiul, în jurul căruia s-a construit întreg eșafodajul economic al lumii, care a constituit o sursă constantă de tensiuni, la nivel global, dar și local/regional.

Având în vedere influența decisivă a cotației internaționale a țițeiului asupra prețurilor majorității bunurilor și serviciilor, respectiv asupra performanțelor economice și competitivității produselor practic în toate statele, cu impact direct asupra ritmului creșterii globale, este importantă de remarcat majorarea de 20 - 30 ori a acesteia în ultimii 40 ani, respectiv de la circa 5 \$/baril în 1970 la aproape 150 \$/baril la mijlocul anului 2008 (apogeul crizei), scăzând ulterior și ajungând în prezent să oscileze în jurul cifrei de 100 \$/baril.

---

¹⁸ S.E.R.I. (2009) *Overconsumption? Our use of world' natural resources*, Global 2000, September, p. 8.

¹⁹ Idem, p. 20.

Deși pe ansamblu se poate afirma că evoluția cotațiilor țițeiului s-a situat în linie cu creșterea economică mondială, în multe cazuri majorările s-au produs brusc și semnificativ, sub presiunea unor evenimente geopolitice și/sau conflicte internaționale, uneori cu efect de tip „soc petrolier” (în 1973 - embargoul țărilor OPEC sau în 1978 - revoluția din Iran), altele de mai mică amplitudine (în 1980 – războiul între Irak și Iran, în 1990 - războiul din Golful Persic, în 2003 – războiul din Irak), motivate, explicit sau nu, de lupta, uneori armată, pentru controlul resurselor petroliere²⁰.

Trebuie menționat că țările exportatoare de petrol, multe slab/mediu dezvoltate sau cu economii monosectoriale (în special cele din Orientul Mijlociu), ca urmare a rețetelor uriașe de încasări (petrodolari) au devenit extrem de bogate și de influente pe plan mondial, inclusiv prin deținerea unor rezerve valutare importante, care susțin chiar echilibrul financiar global.

3.3 Creșterea volatilității piețelor și canale de contagiune rapidă a crizelor

Globalizarea piețelor, prin liberalizarea circulației fluxurilor de bunuri, servicii, capital și informații reprezintă factorul determinant al ameliorării eficienței alocării resurselor la nivel planetar, valorificării avantajelor comparative, difuzării inovării tehnologice, realizării unor câștiguri de productivitate și competitivitate, inclusiv prin delocalizarea producției pe lanțuri internaționale ale valorii adăugate. Creșterea gradului de internaționalizare a piețelor a adâncit și interdependența acestora, măbind sensibilitatea lor la schimbările, uneori bruște, produse ca urmare a anvergurii și rapidității mutațiilor în alocarea resurselor pe diverse piețe și spații geografice.

Până de curând, caracterul volatil al piețelor, sub diferite forme de manifestare, părea să fie legat mai mult de ciclicitatea dezvoltării sau a derulării afacerilor, uneori de evenimente extra-economice, dar situația revenea la normal după o anumită perioadă de stabilizare, economia mondială demonstrându-și capacitatea de absorbție a șocurilor și de menținere pe o traiectorie generală de creștere.

Criza internațională din 2007 – 2008 declanșată pe piețele financiare și extinsă apoi pe celelalte piețe pare să le fi imprimat o volatilitate permanentă, astfel încât actorii de pe scena economică mondială (autorități publice, companii de stat și private, inclusiv CMN, investitori etc.) nu mai pot aștepta o eventuală stabilizare pentru a se orienta în luarea deciziilor, ci, așa cum susțin unii autori, trebuind să se adapteze acestui nou mediu economic și să încerce să îi valorifice tocmai caracterul sau fluctuant, în condițiile încercărilor de minimizare a riscurilor asociate²¹. Cu alte

---

²⁰ Decressin, J. (2012) *Global Economy Learns to Absorb Oil Price Hikes*, p. 5.

²¹ Yoshikami, M. (2012) *Permanent Market Volatility, Connectivity, Globalization, and Synchronized Panic*, p. 3.

cuvinte, volatilitatea nu se mai referă la evoluția fluctuantă observabilă prin raportarea la evenimente din trecut, ci este implicită așteptărilor privind evoluțiile viitoare.

Persistența volatilității piețelor în perioada actuală este cauzată și de canalele de transmisie a vulnerabilităților între acestea, instabilitatea piețelor financiare, printr-o cădere drastică a fluxurilor ISD de exemplu, având efecte de contagiune rapidă asupra piețelor internaționale de bunuri și servicii, afectând producția și respectiv fluxurile de export – import, ale căror distorsiuni se reflectă în deteriorarea parametrilor macroeconomici (PIB, rata inflației, balanța bugetară și de cont curent, datoria internă și externă ș.a.) și, în ultimă instanță, prin efecte de feed – back, întreținând fragilitatea cadrului financiar.

Acest cerc vicios autoîntreținut a fost pus în evidență tocmai în țările avansate, care au avut și cel mai mult de suferit sub impactul crizei financiare, salvarea sistemului bancar de activele toxice în 2008 – 2009 având loc prin alocații bugetare de ordinul miilor de miliarde de dolari/euro. Aceste alocații au încărcat însă factura datoriei publice până la nivele nesustenabile, statele din Zona euro fiind obligate să adopte din 2010 - 2011 programe de austeritate care, prin constrângeri bugetare severe, frânează relansarea post-criză a economiilor lor, fără să le amelioreze, cel puțin deocamdată, situația finanțelor publice.

Instaurarea volatilității pe toate piețele, interconectate global, și pe orizontală și pe verticală, se reflectă în starea de incertitudine ce planează asupra perspectivelor de evoluție a fenomenelor economice, ceea ce explică parțial impunerea unor noi criterii ale evaluării acestora, pe baza unor sondaje de opinie ce exprimă percepții subiective (încrederea consumatorilor/investitorilor, apetitul la risc, sentimentul de piață, așteptări inflaționiste ș.a.) în dauna parametrilor cuantificabili de estimare (indicatori macro/microeconomici, modele econometrice).

3.4 Extinderea operațiunilor cu caracter speculativ și a criminalității financiare

Procesul globalizării piețelor, în special a celei financiare, a favorizat extinderea la scară planetară a unor fenomene ce pot fi trecute în categoria efectelor adverse, care erodează însăși sustenabilitatea procesului, aducându-i prejudicii materiale și de imagine, prin aducerea în atenția publicului a faptelor, la limita sau în afara legii, descoperite, însoțite uneori de scandaluri de mari proporții. Dacă esența acestor fenomene este parte a naturii umane, ele aflându-se sub un anumit control la nivelul autorităților naționale, manifestărilor lor transfrontieră le-au făcut mai greu de depistat și combătut, iar amploarea daunelor globale a devenit incalculabilă.

Însăși sursa primară a crizei financiare internaționale a constituit-o dezvoltarea excesivă a intermedierei financiare non-bancare (*shadow banking system* - SBS), principalele entități, constituite tot de către marile bănci, fiind fonduri de investiții, bănci de investiții, fonduri de risc (*hedge funds*), fonduri mutuale ș.a. a căror activitate s-a concentrat pe acordarea de credite ipotecare în condiții mai puțin restrictive față de cele ale băncilor comerciale, contabilizate ca active în afara bilanțului și nefăcând obiectul supravegherii prudențiale din partea băncilor centrale (așa-numita piață *subprime*). Într-o fază succesivă, ipotecile au fost securitizate în bonduri cu debite consolidate, care au fost vândute la pachet altor investitori, tentați de randamentele speculative. Ca urmare a creșterii explozive a tranzacțiilor pe aceasta piață după anul 2000, dimensiunea SBS a fost estimată, doar în SUA, la 25.000 mld. dolari în anul 2007 (circa o jumătate din piața mondială a SBS), depășind ca importanță sistemul bancar tradițional.

Majorarea dobânzilor de referință ale FED, banca centrală din SUA, de la circa 1% în perioada 2001 – 2003 la circa 2% în 2004, la 3 - 4% în 2005, atingând un vârf de 5,25% la mijlocul anului 2006 și scăderea abruptă a prețurilor pe piața imobiliară (spargerea bulei imobiliare) în 2007, a dus la creșterea până la aproape 1 milion a numărului de executări silite a ipotecilor, în special a celor de pe piața *subprime* aferente creditelor cu dobândă variabilă. În 2008 această piață a intrat în criză, activele sale toxice având efecte în lanț asupra întregului sistem financiar-bancar american, sufocat și de expansiunea de tip *bubble* a pieței derivatelor financiare, intrată și ea în implozie. Acestea au culminat în toamna anului 2008 cu falimentarea băncii de investiții Lehman Brother, una dintre cele mai importante de pe piață, care, în condițiile panicii ce a cuprins piețele globale, a marcat momentul declanșării unei crize financiare internaționale, ale cărei efecte se resimt și în prezent. Acest exemplu nu ilustrează doar modul în care interconectarea globală a piețelor financiare (este adevărat că mai mult la nivelul statelor avansate) a făcut posibilă propagarea crizei unei piețe dintr-o sigură zonă la scară mondială, ci pune în evidență și caracterul speculativ al acțiunii factorilor umani (manageri de top din bănci, brokeri, traderi), presupuși exponenți ai elitei financiare, care au fost angrenați într-o cursă oarbă de realizare a unor profituri cât mai mari, într-un timp cât mai scurt și cu orice risc, abandonând rațiunea și lăsându-se conduși de instinctul lăcomiei.

Una dintre cele mai serioase probleme cu care se confruntă lumea de astăzi, care constituie și o cauză a instabilității piețelor financiare, este cea a evaziunii fiscale, atât din partea companiilor, cât și a persoanelor. Privită prin prisma economiei informale (nefisalizate), s-a estimat că aceasta avea dimensiuni semnificative de mult timp, atât în cazul statelor dezvoltate (cu aproximație între 10% și 20% din PIB), dar mai ales în cel țărilor în curs de dezvoltare (între 20% și 50% din PIB),

principalele canale de evaziune constând în munca la negru (taxarea salariilor) și circulația subterană a mărfurilor (TVA).

4. Tensiuni local – global în lumea contemporană

Prin tensiuni local-global înțelegem în continuare starea de încordare a unei structuri (locale) cauzată de presiuni externe (factorul global), sau de diferențele de potențial la confluența cu alte structuri (externe), care, în cazul depășirii capacității de rezistență, declanșează o reacție de transformare într-o stare conflictuală ce poate avea un revers și la nivel global.

Pornind de la analiza din capitolele anterioare privind factorii de accelerare a procesului globalizării putem sintetiza principalele manifestări ale tensiunilor local-global și reacțiile adverse de tip conflictual ale acestora după cum urmează:

4.1 Tensiuni macroeconomice

Evoluția asimetrică în timp și spațiu a procesului globalizării, precum și stadiul său la nivel planetar, incomplet în prezent, a pus în evidență manifestarea unor dezechilibre economice, atât între diferite state/regiuni, cât și în interiorul aceleiași țări. Astfel, s-a constatat că forțele globalizării generează tensiuni ce amenință stabilitatea macroeconomică a țării/regiunii respective, cu efecte potențiale la nivel global.

Trecând peste controversele privind clasificarea în câștigători – perdanți ai cursei globalizării, considerăm că primordială, pe un orizont lung de timp, este problematica situației în afara acestei curse, respectiv a stării de abandon. Astfel, efectele de polarizare trebuie privite prin prisma riscului de adâncire a unor decalaje până la nivele insurmontabile, practic imposibil de recuperat, care ar decupla de la dinamica economiei mondiale sectoare, țări sau chiar regiuni, cu populațiile aferente. O asemenea eventualitate ar însemna dezagregarea ireversibilă a planetei, transformată, într-un final, în locul unei uniuni integrate de state/regiuni cu guvernanta globală și dezvoltare consolidată, într-o lume haotică, cu un grad ridicat de concentrare, respectiv deșertificare economică, cu diferențe zonale extreme și fluxuri migratorii ale populațiilor, cu natură conflictuală.

Din această perspectivă, atenuarea dezechilibrelor, stoparea tendinței de majorare a decalajelor de dezvoltare și a disparităților în distribuția bunăstării este vitală pentru un viitor global al omenirii. În acest sens, un rol decisiv îl pot avea organismele internaționale, principalele forțe de influență economică, dar și liderii de opinie care, printr-o abordare rațională, lipsită de veleități elitiste și constrângeri electorale, printr-o evaluare cât mai realistă a balanței efectelor pozitive și

respectiv adverse ale globalizării, pot conveni asupra strategiilor, politicilor și măsurilor celor mai adecvate la nivel global/regional/național, ca soluții de ultimă instanță, în sensul corectării dezechilibrelor, reducerii tensiunilor și încadrării dezvoltării omenirii pe o traiectorie sustenabilă.

Criza globală, manifestată prin încetinirea creșterii economice mondiale, unele zone prelungindu-și stagnarea sau chiar declinul, aduce noi provocări în privința tensiunilor generate de competiția globală, atât la nivel de companii (inclusiv CMN), cât și de țări/regiuni. Indiferent dacă evaluarea forței competitive se face în funcție de productivitate sau de performanțele macroeconomice, o cerere globală anemică implică diversificarea mijloacelor de supraviețuire pe piața mondială, cu potențial de creare/acutizare a tensiunilor local – global.

După cum avantajele comparative diferă între țări, diferențe semnificative există și în cadrul aceluiași spațiu național/regional, mai ales în cazul celor de mari dimensiuni, ceea ce a făcut ca, fără a omite impactul creării unor poli de dezvoltare cu o capacitate mai mare sau mai mică de atracție, efectele globalizării, prin natura sa transfrontieră, să creeze/accentueze dezechilibre teritoriale generatoare de tensiuni macroeconomice, puse în mod drastic în evidență de criza financiară internațională declanșată în 2007.

4.2 Tensiuni fiscale

Acțiunile anticriză întreprinse de guvernele statelor avansate s-au concentrat în direcția evitării unui colaps al sistemului financiar-bancar, cu prețul adâncirii excesive a deficitelor bugetare, a căror corecție a devenit prioritară, cel puțin în spațiul UE - Zona Euro pentru prevenirea riscului unei crize a datoriilor suverane, impunând adoptarea unor programe de austeritate care au generat tensiuni atât cu caracter economic, cât și social, alimentând și controverse în jurul modalităților de relansare a creșterii globale, cu tonalități acute chiar la nivelul liderilor unor state importante.

Programele de austeritate adoptate de statele avansate din UE nu au contribuit semnificativ, cel puțin până în prezent, la redresarea cadrului fiscal și respectiv a stabilității piețelor financiare, menținându-se, așa cum este numit „spectrul crizei datoriilor suverane” și riscul fracturării Uniunii Europene, respectiv al colapsului monedei Euro.

Uneori, competiția pe piața globală devine atât de tensionată încât forțează încălcarea regulilor fiscale sub forme greu de detectat, în descoperirea ilegalităților fiind implicați specialiști de cea mai înaltă calificare (auditori, contabili, juriști, avocați, experți financiari și în domeniul IT), investigațiile putând dura ani de zile.

Procesul globalizării, pe lângă faptul că a accentuat manifestarea diferitelor forme de tensiuni fiscale, mai ales pe filiera investițiilor străine în căutarea câștigurilor de competitivitate, a împins CMN la practica derulării operațiunilor prin companii scoică (*shell companies*) înregistrate în paradisuri fiscale (*tax heavens*), nu la margine de lume cum pot apărea ca localizare, ci integrate perfect în sistemul financiar global²².

Denumite și centre financiare *off-shore*, cu un nivel de impozitare foarte scăzut, aproape de zero, s-a estimat că, la nivelul anului 2003, cele 70 paradisuri fiscale, cu doar 1,2% din populația lumii, concentrau active echivalente cu 1/3 din PIB – ul global (36.200 mld. dolari în acel an). Printr-o politică a prețurilor de transfer care să evite impozitarea în țările unde operează prin tranzacții intra-companie (în care cea deținută local încheie bilanțuri cu profit minim, zero sau pierderi fictive) s-a estimat de asemenea că 31% din activele corporațiilor multinaționale americane au ajuns să se găsească în paradisurile fiscale.

Criminalitatea economico-financiară a devenit astfel și o chestiune de securitate națională și globală, creșterea eficienței combaterii acesteia făcând necesară găsirea unui consens privind unificarea dreptului penal la nivel mondial.

4.3 Tensiuni comerciale

Schimbările de ordin cantitativ, calitativ și structural din domeniul comerțului internațional s-au produs de cele mai multe ori în timp, în mod treptat, deși mai pronunțate în ultimul deceniu odată cu accelerarea procesului globalizării, determinate de restructurări în cererea mondială, modificări în raportul de schimb, re-localizări ale producției și reorientări ale politicilor de promovare a exporturilor. Uneori însă aceste schimbări s-au produs brusc, afectând volumul și structura exporturilor mondiale în mod drastic și în timp scurt, cum s-a întâmplat în urma șocurilor petroliere din 1973, respectiv 1979 și, mai recent după anul 2008, sub impactul crizei globale, pe seama dificultăților de redresare economică, ceea ce provoacă și tensiuni comerciale.

În acest context menționăm, cel puțin în perioada actuală, intensificarea fricțiunilor comerciale (de ex. SUA-China, UE-China), adoptarea de măsuri de apărare comercială, introducerea de restricții temporare la export, resuscitarea politicilor caracter protecționist, fiind însă prea devreme să se poată aprecia potențialul de absorbție, respectiv de degenerare a acestor tensiuni.

---

²² Palan, R., Murphy, R., Chavagneux, C. (2010) *Tax Havens: How Globalization Really Works*, Cornell University Press, London, p. 21.

Pomind de la ideea ca beneficiile globalizării să fie distribuite pe o arie geografică cât mai largă, eforturile la nivel multilateral pentru eliminarea barierelor comerciale necesită a fi continuate și chiar intensificate, o atenție prioritară trebuind a fi acordată finalizării negocierilor în cadrul rundei Doha, ceea ce ar conduce și la reducerea tensiunilor comerciale între țările avansate și cele emergente.

Decelerarea comerțului internațional, atât cu bunuri, cât și cu servicii, produsă în 2012 este de natură să îngrijoreze mediile de afaceri, dar și liderii politici ai lumii, din cel puțin două motive majore: este cea mai slabă creștere din ultimele decenii (cu excepția anilor de criză 2008-2009) și, respectiv, se situează departe de media istorică de circa 2:1 a raportului între ritmul anual de creștere a comerțului mondial față de cel al PIB global (în 2012 acest raport s-a inversat, respectiv fiind de 1:1,5).

Oficiali ai OMC au atras atenția că încetinirea creșterii comerțului internațional ar trebui să ne reamintească faptul că problemele structurale ale economiilor avansate relevate de criză nu au fost rezolvate deplin și că, atât timp cât slăbiciunile economiei globale persistă, pericolul tensiunilor generate de presiunile protecționiste devine tot mai mare. În acest context, pentru prevenirea unei căderi auto-distructive într-un naționalism economic, se face un apel la întărirea sistemului multilateral de comerț, acesta trebuind să redevină un motor al creșterii pentru economia globală și nu un barometru al instabilității acesteia²³.

4.4 Tensiuni pe fluxul de investiții străine și pe lanțul internațional al valorii adăugate

Globalizarea a dat naștere unor tensiuni generate de influxurile ISD cărora le-au căzut victime multe companii locale, în special IMM, uneori sectoare întregi ale economiilor fiind afectate, nu numai în cazul țărilor în curs de dezvoltare, ci chiar și în cel al statelor avansate. Aceste tensiuni s-au manifestat și sub forma unor mutații forțate în structurile economice și ale ocupării, precum și calificării forței de muncă, schimbări dramatice de ierarhii și poziționări pe piața internă și internațională.

Trebuie menționat că, pe fondul tensiunilor create de liberalizarea comerțului internațional, de-localizarea producției mondiale pe lanțuri internaționale ale valorii adăugate a condus la

---

²³ WTO (2013) Press release, 10 April.

accentuarea unora dintre acestea, precum și la apariția altora noi (sectoare/activități de export enclavate, disparități salariale față de restul economiei ș.a.).

Fluxurile de bunuri intermediare aferente operațiunilor de *processing* au caracter volatil, direcționarea acestora către o anumită țară (sau țări) producându-se atât timp cât aceasta își menține avantajele comparative (între care, după cum s-a menționat, costul mâinii de lucru este decisiv). Diminuarea acestora sau schimbarea strategiei internaționale a companiilor sub presiunea efectelor crizei globale, poate conduce la decizii de reorientare sau re-localizare către un alt spațiu geografic, părăsind fosta țară gazdă într-un timp uneori foarte scurt și lăsând în urmă alte tensiuni, mai ales în cazul lichidării unor unități de producție/asamblare (afectarea situației economiei locale prin scăderea veniturilor din taxe și impozite, apariția unor probleme sociale pe seama disponibilizării de forță de muncă ș.a.).

Beneficiile țărilor gazdă, probabil, se vor dovedi durabile doar dacă politicile de dezvoltare vor fi completate, pe măsura erodării în timp a avantajelor comparative, cu strategii de promovare a brandurilor proprii pe segmentele de piață „moștenite” după eventuala retragere a investitorilor străini și/sau re-localizării producției pe alte verigi ale lanțurilor internaționale ale valorii adăugate, în caz contrar riscând fracturi ale structurilor economice din spațiile respective și generarea altor tensiuni.

Scăderea disponibilităților de capital și creșterea riscului investițional au împiedicat relansarea post-criză, prelungirea recesiunii fiind însoțită și de tensiuni legate de re poziționarea CMN pe piața globală, mai ales în cazul intrării în conflict a intereselor acestora cu cele ale țărilor gazdă.

4.5 Tensiuni financiar-bancare

Dinamica globalizării a marcat o amplificare a volatilității fenomenelor economice, îndeosebi a celor cu substanță financiară, vizibilă ca manifestare persistentă a unor vulnerabilități în fața șocurilor externe și resimțită ca fluctuații mari ale prețurilor și cursurilor de schimb, având și un revers regional/mondial, ceea ce este de natură să tensioneze evoluțiile diferiților parametri ai pieței financiar-bancare.

În lipsa reglementărilor la nivel global, ca și al unui arbitraj internațional credibil, care să penalizeze jocul incorect (*unfair*), piețele financiare au ajuns la un apogeu rupt de economia reală în 2007, iar funcția de autoreglare nu și-a putut manifesta capacitatea de răspuns, fiind blocată de

amploarea și rapiditatea tranzacțiilor (inclusiv pe platforme on-line accesibile planetar) și de depășirea oricăror limite în expunerea la riscuri din partea unor investitori atipici, într-o încercare de sfidare a timpului și a raționalității ratelor de profitabilitate a capitalului.

Deteriorarea climatului investițional și reducerea semnificativă a fluxurilor de capital pe plan mondial ca urmare a crizei declanșate în 2007, a generat o serie de tensiuni pe piețele financiare internaționale, a căror volatilitate s-a menținut la cote înalte, cu efecte pe contracția sistemului bancar și restrângerea creditării, atât ca urmare a condițiilor mai restrictive, cât și a creșterii aversiunii la risc, inclusiv pentru susținerea investițiilor străine. Țările în curs de dezvoltare sau emergente s-au dovedit vulnerabile la dezangajarea unor linii de credit bancar, la ieșirile de capital, inclusiv prin re-localizări pe lanțul internațional al valorii adăugate, mai ales în cazul statelor cu structuri economice nediversificate și cu un țesut industrial precar.

În complexul de factori care au generat tensiuni pe piețele financiare se numără fluxurile masive de capital speculativ transfrontieră în căutarea valorificării diferențialului de dobândă, de prețuri interne/externe și/sau de curs de schimb valutar, practici ilegale la bursele de valori și de mărfuri (manipularea cotațiilor, *insider trading*, tranzacții fictive, atacuri valutare concertate etc.), manipularea Libor (rată a dobânzii ce influențează întreaga piață mondială a creditelor și derivatelor), scheme Ponzi de înșelare a investitorilor, spălare de bani, infracțiuni bancare online ș.a.

În timp ce pe piața primară de capital slăbiciunile sistemice s-au concretizat în creșterea activelor neperformante, pe piața secundară, fluctuațiile bursiere își continuă evoluția haotică, fără o legătură aparentă cu mersul economiei reale. În cazul burselor de valori și de mărfuri, tensiunile, respectiv turbulențele (înțelese ca variații mari, oscilante ale prețurilor) ating cote maxime, deciziile de vânzare-cumpărare fiind mai degrabă influențate de însuși mersul pieței, de inspirația de moment, de ceea ce fac alți investitori, semănând uneori cu un joc în care hazardul substituie rațiunea, și aceasta la scară globală. Dacă în 1929, crahul financiar din octombrie al bursei din New York s-a transmis pe piețele internaționale de acțiuni din afara SUA într-o măsură relativ modestă, acestea suferind, în medie, o corecție de 5%, colapsul Lehman Brothers din octombrie 2008 a avut efecte devastatoare la nivelul pieței globale, corecția fiind de 25%²⁴, relevând astfel gradul înalt de contagiune rapidă ca urmare a procesului globalizării. Se asistă, de asemenea, la intervenții monetar/valutare pe piețele internaționale de capital până la limita declanșării așa-numitului război valutar (*currency war*).

---

²⁴ Mehl, A. (2013) *Large global volatility shocks, equity markets and globalization 1885-2011*, p. 4.

4.6 Tensiuni instituționale stat - națiune

Procesul globalizării și accelerarea parcursului transfrontieră a fluxurilor de mărfuri, servicii, capital, persoane, informații erodează treptat rolul și funcțiile statului-națiune. Studiind literatura în domeniu, cercetătorul român N. Belli arăta că unul din efectele globalizării este pierderea autonomiei de decizie a statului-națiune, respectiv transferul de putere către companiile transnaționale care administrează capitalul, tehnologiile și piețele lumii pe criteriul maximizării profitului. El sublinia că, uneori, statul-națiune este erodat chiar din interior, de forțe social-populare²⁵. Imensa asimetrie a puterii între CMN și instituțiile locale ale statului fusese pusă în evidență și de Dicken²⁶.

După cum remarca cu mai mult de un deceniu în urmă Bauman, se poate vorbi despre o nouă expropriere, respectiv a statului însuși, toate cele trei picioare trepedului suveranității fiind zdrobite, începând cu cel economic, urmat de cel politic și militar. Singura sarcină care i-ar mai rămâne statului ar fi asigurarea unui buget echilibrat, dar și aceasta doar dacă programul este scos în afara politicului²⁷. Într-un studiu elaborat în aceeași perioadă, Steger arăta că, printr-un proces de erodare a liniilor de demarcație cum le denumea, statul-națiune era amenințat de declin, găsindu-se în imposibilitatea de a combate eficient rata mare a șomajului la nivel național prin metode convenționale sau de a rezolva problema poluării globale. El adăuga că globalizarea elimină împărțirea în zonele unde deciziile politice sunt obligatorii și zone în care acestea nu se aplică, pentru a-și rezolva problemele de autoritate statele-națiune recurgând la intrarea în alianțe strategice sau la crearea de organizații inter-statale. Mai mult, pierderea autodeterminării politice în cadrul statului-națiune și erodarea asociată legitimității la nivelul democrației dau naștere unui grad mare de incertitudine, ceea ce duce la pierderea identității naționale colective²⁸.

Limitarea spațiului de manevră guvernamentală, determinată fie de realitățile locale ce pot reflecta dezangajarea cvasi-totală a statului, fie prin descentralizarea autorității în teritoriu, fie de condiționalitățile impuse printr-un acord cu organizațiile financiare internaționale sau de apartenența la un bloc politico-economic (politici comune ale Uniunii Europene spre exemplu) creează tensiuni la nivelul statului-națiune între partidele de pe scena politică, dar și la nivel instituțional, prin impunerea restructurării unui aparat birocratic devenit excesiv, dar extrem de rigid prin definiție.

---

²⁵ Belli N. (2002) *Globalizarea în gândirea economică contemporană*, pp. 11, 18.

²⁶ Dicken, P. (1994) *Global-Local Tensions: Firms and States in the Global Space Economy*, p. 31.

²⁷ Bauman, Z. (2005) *Globalizarea și efectele ei sociale*, p. 67.

²⁸ Steger, U. (1998) *Discovering the New Pattern of Globalization*, p. 57.

În măsura în care cedarea de suveranitate (atribuții) din partea statului-națiune, în special în domeniul politicilor economice, s-ar face în mod controlat, constituțional, poate că aceasta ar ajuta la rezolvarea unor probleme globale/regionale, sau cel puțin ar reprezenta o premisă în acest sens. În realitate, se poate produce, după cum s-a văzut chiar în țări avansate, o resuscitare a naționalismului politic și ajungerea în posturi cheie guvernamentale a reprezentanților unor partide extremiste, anti-integrare.

4.7 Tensiuni politice internaționale

Dacă șocurile petroliere din anii '70 au putut fi absorbite în cele din urmă, atât politic, cât și economic, prin restructurări și re tehnologizări care s-au dovedit chiar benefice din punctul de vedere al eficienței consumului de energie la nivel planetar, cu efecte pozitive și asupra competitivității externe a produselor realizate, accelerarea globalizării în ultimele decenii a dat naștere unor tensiuni politice internaționale mai dificil de atenuat.

Zona Orientului Mijlociu, care asigură circa o treime din producția mondială și deține circa jumătate din rezervele de țiței ale lumii a fost și rămâne marcată de conflicte violente, și sub influența confruntărilor dintre marile puteri sau corporații petroliere. Evenimentele recente din Orientul Mijlociu și zona adiacentă tind să creeze o situație extrem de tensionată, care, dacă se prelungește sau devine explozivă poate genera, ca efect economic, o majorare drastică a cotațiilor internaționale a țițeiului, cu impact asupra șanselor redresării globale după criza din 2007 – 2008, precum și, ca efect de politică internațională, o situație de conflict armat, cu potențial nuclear.

O problemă globală legată de industrializarea rapidă a țărilor emergente este presiunea exercitată din partea comunității internaționale, în special a statelor avansate, privind adoptarea de către acestea a unor reglementări privind protecția mediului (îndeosebi emisiile de bioxid de carbon), planeta confruntându-se deja cu încălzirea globală și manifestarea unor fenomene meteo extreme.

În perspectiva pe termen mediu și scurt, racordarea la un nou ritm al procesului globalizării depinde, probabil, și de modul în care se vor armoniza tensiunile local - global create de divergența tendinței de unificare a piețelor în interiorul blocurilor regionale (UE, CIS, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR și altele ce pot apare) urmată eventual de acorduri inter-regionale la scară planetară cu tendința de a forța integrarea piețelor din partea organismelor internaționale, companiilor transnaționale și grupurilor de influență mondiale prin acorduri multilaterale, direct la nivel global.

În privința perspectivei pe termen lung, un studiu elaborat în SUA²⁹, relevă că, la orizontul anului 2030, cresc riscurile unor conflicte intra-statale, inter-statale și regionale (Orientul Mijlociu rămânând zona cea mai volatilă) unul din factorii determinanți fiind acutizarea luptei pentru resurse, în condițiile unei creșteri a cererii mondiale de energie cu 50%, respectiv de apă și alimente cu 30%.

Până atunci, dacă la nivel mondial efectele globalizării se resimt ca tranziție de la o lume unipolară (cu SUA unica super-putere) la una multipolară, centrul economic de greutate al planetei mutându-se treptat dinspre emisfera Vestică spre cea Estică (Asia, cu pivot principal China), trebuie menționat că, la scară continentală/regională/națională, această tranziție este însoțită de tensiuni internaționale generate de re poziționarea statelor pe orbitele de putere ale noii configurații geopolitice.

4.8 Alte dimensiuni ale tensiunilor local-global

Tensiunile local-global, în majoritate cu substrat economico-financiar, au reflecții practice în toate aspectele definitorii ale activității și vieții umane, în continuare, reținându-le, ca mai importante, pe cele sociale, culturale și religioase.

În privința **tensiunilor sociale**, trebuie precizat că multe dintre acestea sunt derivate din liberalizarea circulației capitalului (depersonalizat într-o măsură crescândă) care, atunci când se localizează în spațiu (pe latura ISD), fixează teritorial angajații și furnizorii, sau, după cum se exprima Bauman, consecințele mișcării capitalului rămân pe loc; astfel, adăuga el, principalul factor de stratificare socială și de generare a tensiunilor este inegalitatea mobilității capitalului, iar anularea tehnologică a distanței spatio-temporale, în loc să omogenizeze condiția umană, tinde să o polarizeze³⁰. Polarizarea socială se manifestă nu numai în termenii globalizați/localizați, ci și, cum s-a prezentat în paragraful 3.1, la nivel inter-statal, prin decalaje de venituri ca efect al inegalității nivelurilor și ritmurilor de dezvoltare economică a diferitelor țări, iar la nivel intra-statal prin intensificarea tensiunilor sociale generate de amploarea fenomenului sărăciei și excluziunii sociale. Acutizarea acestor tensiuni prezintă risc local de instabilitate socială și politică (exemple recente chiar în state cu nivel de dezvoltare ridicat sau mediu: Grecia, Turcia, Brazilia), dar și regional (cazul „primăverii” arabe). Deteriorarea situației economice conduce la majorarea ratei șomajului (inclusiv în rândul tinerilor) și, în cazul unui grad scăzut de protecție socială sau a lipsei unor

---

²⁹ N.I.C. (2012) *Global Trends 2013. Alternative Worlds*, pp. 64, 87.

³⁰ Bauman, Z. (2005) *Globalizarea și efectele ei sociale*, p. 14.

programe de reconversie profesională, acesta se poate transforma într-o gravă problemă, generând tensiuni locale (fenomenul marginalizării), precum și regionale/globale prin fluxuri migratorii.

Tensiunile culturale sunt intrinseci procesului globalizării, care transferă diferite valori culturale dintr-o parte în alta a lumii. Considerăm că, în acest caz, tensiunile nu sunt cauzate de confruntarea a două sisteme de valori echivalente, în urma căreia unul trebuie să se impună. Cultura globală este foarte dificil de definit pentru că este difuză în spațiu, nu are o origine și o identitate clară, fiind dominată de un spirit comercial, tehnic și, ca atare, în permanentă schimbare în raport cu ea însăși. Deosebindu-se fundamental, cultura națională se definește prin temporalitate, spațialitate, continuitate. Într-un cuvânt, din punctul de vedere al genezei valorii, cultura globală este predominant materială, în timp ce cultura locală este predominant spirituală. Cultura globală nu reprezintă vreo cultură națională care difuzează/colonizează culturi locale și nici nu constituie o cultură dominantă, în esență, care să supună culturi inferioare. Unul din principalele canale de transmisie a culturii globale este comunicarea în spațiul cibernetic, pe aceste trasee putând apare tensiuni sporadice cu receptorii locali. Nu sunt însă excluse tensiunile între acești receptori integrați cultural global cu semenii culturii în care sunt localizați, după cum se întâmplă, mai vizibil, în situațiile conflictuale intergeneraționale. Ca atare, în ansamblu, apreciem ca sens al evoluției, în ciuda unor incompatibilități majore, pe măsura creșterii nivelului de instruire, că se poate aștepta mai degrabă un progres către multiculturalitate, respectiv o îmbinare culturală local-global decât o acutizare a unor tensiuni, de multe ori întreținute în scop electoral de factorii politici. La nivelul principalului motor al globalizării, respectiv CMN, cultura care s-a impus este cea corporatistă, legată de performanțele firmei (sisteme de management, etica derulării afacerilor, lucrul în echipă, motivația salarială) și dacă unele valori aferente au pătruns în cultura locală, acesta a fost un efect colateral, benefic în sine, și nu un obiectiv major al pătrunderii capitalului străin. Tensiuni local-global din această perspectivă pot apare doar dacă implantarea CMN este de tip agresiv, având ca efect scoaterea brutală de pe piață a producătorilor/produselor tradiționale sedimentate în cultura locală. Indiferent de impactul culturii globale, o asociere improprie a valorilor culturale grupurilor etnice poate duce la tensiuni, sub forma tradiționalismului degenerat în fundamentalism etnic și naționalism local, cu o reacție de respingere a tot ceea ce este străin, inclusiv a globalizării.

Tensiunile religioase se manifestă, în general, pe suport etnic, în spații delimitate (state, regiuni) pe al căror teritoriu conviețuiesc comunități cu credințe religioase și valori spirituale diferite, acestea reclamând cel mai adesea discriminarea în fața populației majoritare și revendicând autonomia teritorială și dreptul la autodeterminare, în multe cazuri motivația neexplicită a tensiunilor fiind de natură economică. Uneori, stările conflictuale sunt marcate de violențe, fracțiuni

armate separatiste din cadrul acestor comunități etnico-religioase comițând acte de sabotaj, atentate. Majoritatea acestor tensiuni au rădăcini istorice, nefiind alimentate direct de procesul globalizării. Tensiunile religioase aferente globalizării sunt generate mai mult pe latura economică a acestuia, a competiției pentru resurse, respectiv a politicilor internaționale. Exemplul țiteiului, prezentat pe parcursul lucrării, este edificator și din acest punct de vedere; deși non-volența este definitorie moralei tuturor religiilor, reacția anti-occidentală, inclusiv contra marilor corporații petroliere, a militanților islamici din unele state arabe sau cu populație musulmană, uniți printr-o rețea internațională, merge până la propagarea luptei totale, a eliminării fizice a adversarilor, recurgându-se la acte de terorism, atentate sinucigase, rapiri de persoane. Această manifestare a tensiunilor considerăm că iese din sfera credinței, fundamentalismul religios fiind mai degrabă expresia irațională a neputinței intelectuale, reprezentând o amenințare la adresa securității globale și însăși speciei umane.

Concluzii

Analiza dimensiunilor economice ale procesului globalizării a permis punerea în evidență a factorilor de accelerare a acestuia, respectiv liberalizarea circulației fluxurilor de mărfuri și servicii, a capitalului și, în acest context, a fluxurilor ISD - cu un aport major al extinderii fenomenului de-localizării producției pe lanțuri internaționale ale valorii adăugate - a persoanelor, respectiv forței de muncă, precum și facilitarea accesului la tehnologii și informații. Vectorul major de mobilizare a forțelor globalizării pe traseele transfrontieră l-au reprezentat companiile multinaționale (CMN).

Examinarea efectelor pozitive ale globalizării privind integrarea piețelor, creșterea competitivității, globalizarea competiției, valorificarea oportunităților de dezvoltare, inclusiv în raport cu avantajele comparative a dus la concluzia generală că țările care s-au conectat mai intens la procesul globalizării au avut și mai mult de câștigat în termenii creșterii nivelului lor de dezvoltare, a standardului de viață a cetățenilor lor, respectiv a reducerii gradului de sărăcie. Principalii beneficiari ai globalizării competiției au fost consumatorii, cărora le-a fost oferită posibilitatea unei alegeri multiple între produse și servicii de o calitate superioară și la prețuri scăzute, accesibile și tot mai apropiate de preferințele lor. Deși accelerată în ultimele decenii, pe baza evaluării gradului de deschidere comercială și investițională, precum și a celui de internaționalizare a piețelor, a fost relevat faptul că, în prezent, globalizarea este incompletă și neuniformă, starea de semi-globalizare fiind o reprezentare aproximativă a lumii de astăzi, precum și a celei din viitorul previzibil.

Analiza efectelor adverse ale globalizării a dus la constatarea că unele fenomene grave s-au acutizat, cum sunt polarizarea dezvoltării, creșterea inegalităților de dezvoltare între țări și formarea unor decalaje irecuperabile, intensificarea competiției pe piața resurselor cu riscuri de conflicte militare și de schimbări climatice de anvergură. De asemenea, s-a observat că volatilitatea piețelor, manifestată prin variații imprevizibile și bruște ale cotațiilor/prețurilor a devenit o constantă funcțională, implicită așteptărilor privind evoluțiile viitoare. Incertitudinea ce planează asupra acestor perspective explică parțial încercarea de impunere a unor noi criterii de evaluare, pe baza unor sondaje de opinie ce exprimă percepții subiective (încrederea consumatorilor/investitorilor, apetitul la risc, sentimentul de piață, așteptări inflaționiste ș.a.) în dauna parametrilor cuantificabili de estimare (indicatori macro/microeconomici, modele econometrice). Un alt efect advers, cu implicații majore asupra stabilității piețelor globale, este cel al evaziunii fiscale, atât din partea companiilor, cât și a persoanelor.

Pe parcursul lucrării am căutat să identific principalele tensiuni local-global, factorii cauzali ai acestora și stadiul lor actual, încercând să evaluez posibile evoluții pe termen scurt, mediu și lung, avansând și unele remedii sau soluții de atenuare a acestora. Am elaborat o matrice sintetică a tensiunilor local-global care, în funcție de tipul tensiunii, rezumă modul de manifestare, efectele adverse locale și riscul de degenerare în stări conflictuale cu revers global (vezi Anexa 10).

Tensiunile macroeconomice sunt asociate riscului de adâncire a unor decalaje până la nivele insurmontabile, care ar decupla de la dinamica economiei mondiale sectoare, țări sau chiar regiuni, cu populațiile aferente, dintr-un calcul teoretic rezultând că, la un ritm mediu anual de creștere de 6-7% în țările rămase în urmă, ar fi necesară o perioadă de minim 50 ani pentru recuperarea decalajelor. Stoparea tendinței de majorare a decalajelor de dezvoltare și a disparităților în distribuția bunăstării este vitală pentru un viitor global al omenirii. Factorii internaționali de decizie, printr-o abordare rațională și evaluând cât mai realist balanța efectelor globalizării, ar putea conveni asupra strategiilor celor mai adecvate la nivel global/regional/național, în sensul corectării dezechilibrelor, reducerii tensiunilor și încadrării dezvoltării omenirii pe o traiectorie sustenabilă.

Tensiunile fiscale au devenit acute, în special la nivelul statelor avansate din UE, ale căror programe de austeritate au generat tensiuni economice și sociale, alimentând și controversile în jurul modalităților de relansare a creșterii globale, fără să fi contribuit la redresarea semnificativă a cadrului fiscal și a stabilității piețelor financiare, menținându-se riscul crizei datoriilor suverane, mai ales în periferia Zonei Euro. Tensiunile fiscale s-au accentuat și ca urmare a practicilor CMN de a-și transfera profiturile în paradisuri fiscale printr-o politică a prețurilor de transfer care să evite impozitarea în țările în care operează, inclusiv prin tranzacții intra-companie.

În privința tensiunilor comerciale, în perioada post-criză s-a constatat intensificarea fricțiunilor bilaterale (în special SUA-China, UE-China), ca și a adoptării de măsuri de apărare comercială, introducerii de restricții temporare la export, resuscitării politicilor protecționiste. Ca remediu, se subliniază importanța continuării eforturilor pentru eliminarea barierelor comerciale, o atenție prioritară trebuind acordată finalizării negocierilor în cadrul runde Doha, ceea ce ar conduce la reducerea tensiunilor comerciale între țările avansate și cele emergente. Pentru prevenirea naționalismului economic, se arată că esențială este întărirea sistemului multilateral de comerț, acesta putând să redevină un motor al creșterii globale.

Influxurile ISD au generat și ele tensiuni, căzându-i victime multe companii locale, în special IMM, uneori sectoare întregi ale economiilor fiind afectate, nu numai în cazul țărilor în curs de dezvoltare, ci chiar și în cel al statelor avansate, inclusiv pe seama de-localizării pe lanțurile internaționale ale valorii adăugate. Aceste tensiuni s-au manifestat și sub forma unor mutații forțate în structurile economice, precum și ale ocupării și calificării forței de muncă, schimbări dramatice de ierarhii și poziționări pe piața internă și internațională. S-a observat că scăderea disponibilităților de capital au împiedicat relansarea post-criză, prelungirea recesiunii fiind însoțită și de tensiuni legate de re poziționarea CMN pe piața globală, mai ales în cazul intrării în conflict a intereselor acestora cu cele ale țărilor gazdă.

Deteriorarea climatului investițional a generat tensiuni pe piețele financiare internaționale, cu efecte pe contracția sistemului bancar și restrângerea creditării, atât ca urmare a condițiilor mai restrictive, cât și a creșterii aversiunii la risc. Alți factori care au fost puși în evidență în acest sens sunt fluxurile de capital speculativ transfrontieră în căutarea valorificării diferențialului de dobândă, de prețuri interne/externe și/sau de curs de schimb valutar, practicile ilegale la bursele de valori și de mărfuri, manipularea ratei dobânzii Libor. În ultimul timp se asistă și la intervenții monetar/valutare pe piețele internaționale de capital până la limita declanșării așa-numitului război valutar. Se arată că atenuarea tensiunilor financiar-bancare și a riscului unei noi crize este posibilă pe termen mediu-lung doar prin convenirea unui set de reglementări la nivel global a piețelor financiare internaționale, existând inițiative în acest sens, coordonate de FMI.

În privința tensiunilor instituționale se constată limitarea din ce în ce mai accentuată a spațiului de manevră guvernamentală și de politică monetară pe seama presiunilor interne de descentralizare în teritoriu a autorității, și mai ales a celor externe, fie prin cedarea de atribuții la nivelele unionale, fie de condiționări impuse prin acorduri de finanțare externă. Se pune în evidență că erodarea statului-națiune prin transferul de putere către alte centre, precum și pierderea

autodeterminării politice, poate afecta însăși legitimitatea democrației, ducând la resuscitarea naționalismului politic.

Se apreciază că o parte a tensiunilor politice internaționale sunt create de divergența tendinței de unificare a piețelor în interiorul blocurilor regionale (UE, CIS, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR și altele) urmată eventual de acorduri inter-regionale la scară planetară cu tendința de a forța integrarea piețelor direct la nivel global prin acorduri multilaterale promovate de organismele internaționale și, în subsidiar, de companiile transnaționale și grupurile de influență mondiale. Dacă la nivel mondial efectele globalizării se resimt ca tranziție de la o lume unipolară (cu SUA unica super-putere) la una multipolară, centrul economic de greutate al planetei mutându-se treptat dinspre emisfera Vestică spre cea Estică se arată că, la scară continentală/regională/națională, această tranziție este însoțită de tensiuni internaționale generate de re poziționarea statelor pe orbitele de putere ale noii configurații geopolitice.

În privința altor dimensiuni ale tensiunilor local-global se pun în evidență cele sociale, pe seama efectelor de polarizare, nu numai la nivel inter-statal, prin decalaje de venituri ca urmare a inegalității nivelurilor și ritmurilor de dezvoltare economică a diferitelor țări, ci și la nivel intra-statal prin intensificarea tensiunilor generate de amploarea fenomenului sărăciei și excluziunii sociale; acutizarea acestor tensiuni prezintă risc local de instabilitate socială și politică, cu reflecție regională, inclusiv prin fluxuri migratorii. Referitor la tensiunile culturale, se apreciază că între cultura locală și cea globală este un raport mai degrabă de complementaritate decât de incompatibilitate privind substanța (spirituală versus materială), precum și identitatea (istorică, stabilă versus difuză, schimbătoare) acestora, astfel încât se poate aștepta o evoluție către multiculturalitate; la nivelul CMN, cultura care s-a impus este cea corporatistă, legată de performanțele firmei (sisteme de management, etica derulării afacerilor, motivația salarială). În privința tensiunilor religioase legate de procesul globalizării, se consideră că acestea sunt generate de disfuncționalități care apar de cele mai multe ori pe latura resurselor, respectiv a politicilor internaționale; deși non-violența este definitorie pentru morala tuturor religiilor, reacția anti-occidentală a fundamentalistilor islamici, care recurg la acte de terorism internațional se consideră că iese din sfera credinței, reprezentând o amenințare la adresa securității globale și însăși speciei umane, impunând o contrareacție pe măsură.

Dacă până acum două-trei decenii diferitele manifestări ale tensiunilor local-global nu erau atât de evidente, probabil pe seama intensității lor mai slabe, ca și a timpului disponibil mai îndelungat ce permitea absorbția totală sau parțială a acestora, accelerarea procesului de globalizare a generat

acutizarea tensiunilor, din care unele noi, ceea ce, poate și prin suprapunerea cu altele mai vechi - latente sau devenite cronice - a dus la reacții adverse, uneori drastice sau chiar violente.

În contextul unei viziuni globale asupra dezvoltării umanității, ideea de sistem structurat la nivel planetar ar presupune existența unor instrumente de ghidaj și control care să asigure stabilitatea acestuia ca întreg, menținerea sa pe traiectoria dorită și evitarea derapajului în haos. În acest sens, dacă globalizarea este înțeleasă ca un proces condus și coordonat, aceasta ar trebui să însemne, pentru toate statele lumii, urmarea unui model de dezvoltare socială similar, bazat pe un set de principii universal valabile, cu standarde și reglementări general acceptate, predispunând un centru unic de comandă. În această situație, tensiunile global-local apar ca predictibile și deci, relativ ușor de contracarat și/sau de menținut în limite controlabile, într-un asemenea mod încât să nu fie afectată stabilitatea sistemului.

În realitate, în ciuda încercărilor liderilor de opinie de talie mondială, a organizațiilor internaționale (ONU, FMI, Banca Mondială, OMC), a unor importante grupări de state (G8, G20), precum și a unor influente ONG (WEF, Clubul de la Roma), medii de afaceri și/sau academice, care au promovat necesitatea unui consens global în rezolvarea problemelor umanității, acesta nu s-a putut realiza. Nici moto-ul ce ghidează mersul Uniunii Europene „unitate în diversitate” nu s-a putut extinde la nivel planetar, în ultimii ani acesta fiind amenințat chiar din interior, prin izbucnirea unei crize a datoriilor suverane, inclusiv grave tensiuni financiar-bancare apărute în periferia Zonei Euro.

Criza internațională a atenuat capacitatea de percepție și reacție la dimensiunea reală a tensiunilor local-global, fie din cauza lipsei de eficacitate a instrumentelor, fie a inadecvării lor la complexitatea efectelor din perioada recentă, viteza derulării evenimentelor cu impact semnificativ la scară globală putând conduce la scăderea sistemului de sub control. Această eventualitate pune în pericol perspectivele evoluției umanității, incapacitatea de absorbție a tensiunilor global-local riscând crearea unor stări conflictuale ireversibile pe mapamond.

Bibliografie

- [1] Bauman, Z. *Globalizarea si efectele ei sociale*, Ediura Antet, Filipeștii de Târg, 2005.
- [2] Belli, N. *Globalizarea în gândirea economică contemporană*, CIDE, București, 2002.
- [3] Decressin J. *Global Economy Learns to Absorb Oil Price Hikes*, IMF Research Department, 2012.
- [4] Dicken, P. *Global-Local Tensions: Firms and States in the Global Space Economy*, Economic Geography, Vol. 70, Issue 2, April, 1994.
- [5] European Commission *Report on Competition Policy 2012*, EC, Brussels, May 7, 2013.
- [6] Ghemawat, P. *The Globalization of Markets*, Globalization Note Series, 2010
- [7] Horobet, A., Mazilu, A., Munteanu, C. *Marketing Investițional Internațional*, Editura Fundației România de Măine, București, 2002
- [8] IMF *Globalization and the Crisis (2005 – present)*, 2013.
- [9] Kraay, D. *Trade, Growth, and Poverty*, The Economic Journal No 493, February, 2004.
- [10] Kuroda, H. *Realizing the Asian Century*, International Conference, Tokyo, May 24, 2013.
- [11] Lagarde, C. *Policy Steps Towards a Full-Speed Global Economy*, IMF, 2013.
- [12] Mehl A. *Large global volatility shocks, equity markets and globalization 1885-2011*, Working Paper Series No 1548, ECB, May, 2013.
- [13] N.I.C. *Global Trends 2013. Alternative Worlds*, National Intelligence Council, December, 2012.
- [14] Palan, R., Murphy, R., Chavagneux, C. *Tax Havens: How Globalization Really Works*, Cornell University Press, London, 2010.
- [15] Pascal, L. *Made in the World Initiative*, Press Conference, June 6, 2011.
- [16] S.E.R.I. *Overconsumption? Our use of world' natural resources*, Global 2000, Sustainable Europe Research Institute, September, 2009.
- [17] Steger, U. *Discovering the New Pattern of Globalization*, Gottlieb Daimler, Ladenburg, 1998.
- [18] WTO *The Future of Trade: The Challenges of Convergence*, Report of the Panel on Defining the Future of Trade, WTO, April 24, 2013.
- [19] Yoshikami, M. *Permanent Market Volatility, Connectivity, Globalization, and Synchronized Panic*, National University Singapore, March, 2012

Anexa 1

Evoluția volumului exporturilor mondiale și a producției mondiale comparativ cu cea a PIB la nivel global în perioada 2000 – 2011

- % față de anul anterior, respectiv media perioadei -

Anii/perioada	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2000-08	2005-11
Exporturi mondiale, din care:	8,5	6,0	1,5	-12,0	14,0	5,0	5,0	3,5
- produse agricole	6,0	5,0	2,5	-2,0	8,0	4,0	4,0	4,0
- combustibili și produse minerale	4,0	3,5	0,5	-5,5	5,5	1,5	3,0	1,5
- produse prelucrate	10,5	7,5	2,0	-15,0	18,5	6,5	6,0	4,5
Producția mondială, din care:	4,0	1,5	-0,5	-5,5	4,5	2,5	2,5	2,0
- agricultură	1,5	2,5	3,0	0,5	0,0	2,0	2,5	2,0
- minerit	1,0	0,0	1,0	-1,5	2,0	1,5	1,5	0,5
- industria manufacturieră	5,5	1,5	-1,5	-7,5	6,0	3,0	2,5	2,0
PIB la nivel global	3,5	3,5	1,5	-2,5	4,0	2,5	3,0	2,0

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2009*, respectiv *2012*, Table I.1

Anexa 2

Evoluția ponderii principalelor regiuni geografice în exporturile mondiale în perioada 1953-2011

- % -

	1953	1963	1973	1983	1993	2003	2011
Exporturi mondiale	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
America de Nord	24,8	19,9	17,3	16,8	18,0	15,8	12,8
America Centrală și de Sud	9,7	6,4	4,3	4,4	3,0	3,0	4,2
Europa, din care:	39,4	47,8	50,9	43,5	45,4	45,9	37,1
UE*	-	24,5	37,0	31,3	37,4	42,3	33,9
Comunitatea Statelor Independente (CIS)	-	-	-	-	1,5	2,6	4,4
Orientul Mijlociu	2,7	3,2	4,1	6,8	3,5	4,1	7,0
Africa	6,5	5,7	4,8	4,5	2,5	2,4	3,3
Asia, din care:	13,4	12,5	14,9	19,1	26,1	26,2	31,1
Japonia	1,5	3,5	6,4	8,0	9,9	6,4	4,6
China	1,2	1,3	1,0	1,2	2,5	5,9	10,7
Țările membre GATT/OMC	69,6	75,0	84,1	78,4	89,3	94,3	93,8

* CEE (6) în 1963, CE (9) în 1973, CE (10) în 1983, UE (12) în 1993, UE (25) în 2003 și UE (27) în 2011.

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2012*, Table I.5

Anexa 3

Evoluția volumului exporturilor mondiale pe principalele zone geografice în perioada 2000 - 2011

- % față de anul anterior, respectiv media perioadei -

Anii/perioada	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2000-08	2005-11
Exporturi mondiale	8,5	6,0	1,5	-12,0	14,0	5,0	5,0	3,5
America de Nord	8,5	5,0	1,5	-15,0	15,0	6,0	2,5	3,0
America Centrală și de Sud	3,5	3,5	0,5	-8,0	5,0	6,0	5,5	2,0
Europa, din care:	7,5	3,5	0,0	-14,0	11,0	5,0	3,5	2,0
UE (27)	7,5	3,0	-0,5	-14,5	11,5	5,0	3,5	2,0
Comunitatea Statelor Independente (CIS)	5,5	7,5	2,5	-5,0	6,0	2,0	7,5	3,0
Asia, din care:	13,5	11,5	5,5	-11,0	23,0	6,5	10,0	7,5
Japonia	10,0	9,5	2,0	-25,0	27,5	-0,5	6,0	3,0
China	22,0	19,5	8,5	-10,5	28,5	9,5	20,5	12,0

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2008, 2009, respectiv 2012*, Table I.2

Anexa 4

Evoluția influxurilor globale ale ISD în perioada 2006 - 2012

- mld. dolari -

Anii	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Influxuri globale ale ISD	1463,3	1975,5	1790,7	1197,8	1309,0	1524,4	1600,0

* Estimari

Sursa: *World Investment Report 2012*, Overview, UNCTAD, p. 11

Fluxurile globale ale ISD pe regiuni în perioada 2009-2011

- mld. dolari -

Regiunea	ISD intrări (<i>inflows</i>)			ISD ieșiri (<i>outflows</i>)		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Țări dezvoltate	606,2	618,6	747,9	857,8	989,6	1237,5
Țări în curs de dezvoltare	519,2	616,7	684,4	268,5	400,1	383,8
din care:						
- Asia de Est și Sud - Est	206,6	294,1	335,5	176,6	243,0	239,9
- America Latină	149,4	187,4	217,0	54,3	119,9	99,7
Economii în tranziție	72,4	73,8	92,2	48,8	61,6	73,1

Sursa: *World Investment Report 2012*, Overview, UNCTAD, p. 3

Anexa 5

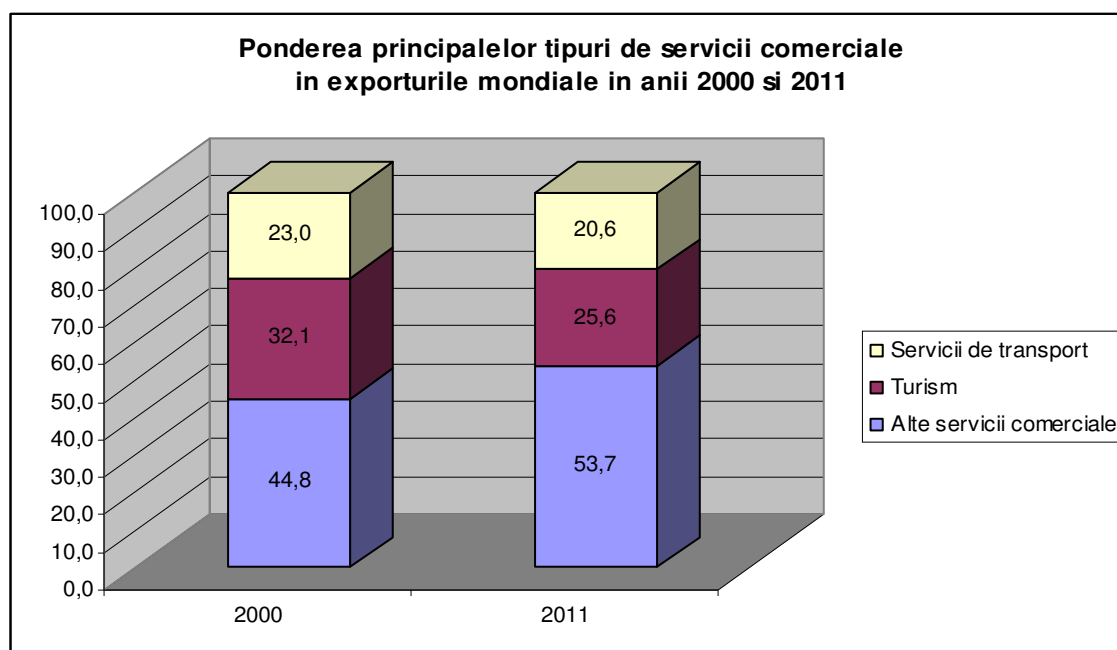
Evoluția exporturilor mondiale de servicii comerciale și a principalelor tipuri de servicii în perioada 1990 - 2011

- % față de anul anterior, respectiv media perioadei -

	1990-1995	1995-2000	2000-2008	2009	2010	2011
Exporturi mondiale de servicii comerciale, din care:	8	5	12	-12	10	11
Servicii de transport	6	3	13	-23	16	9
Turism	9	4	9	-9	9	12
Alte servicii comerciale*	10	7	14	-8	9	11

* Alte servicii comerciale includ : telecomunicații, construcții, asigurări, servicii financiare, servicii IT, servicii de afaceri (consultanță juridică, de management, contabilitate, cercetări de piață ș.a.)

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2009, 2011 și 2012*, Table III.2

Sursa: pe baza datelor din WTO, *International Trade Statistics 2012*, Table III.1

Anexa 6

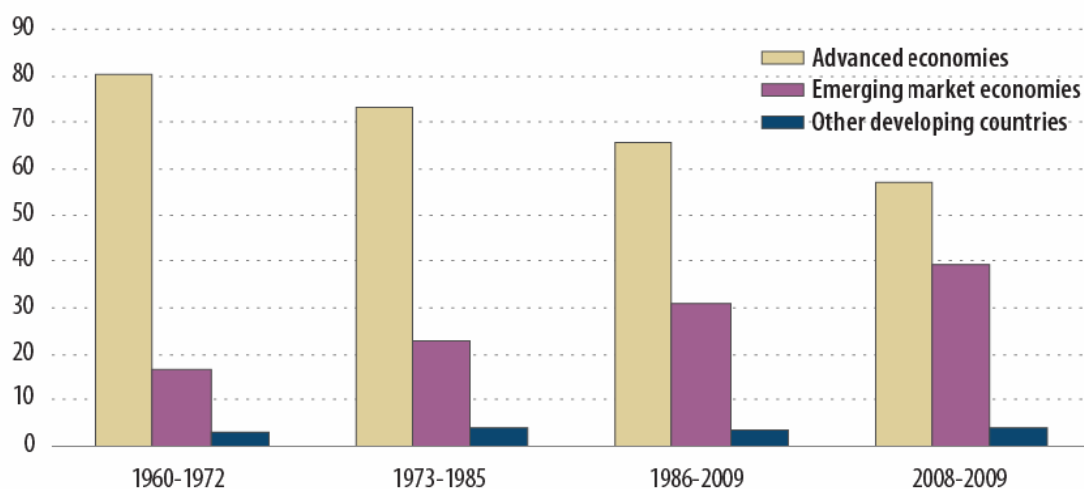
Ierarhia țărilor în funcție de Indicele Competitivității Globale în anii 2004, 2008 și 2012

Țara	Indice global 2004		Indice global 2008		Indice global 2012	
	Loc	Scor	Loc	Scor	Loc	Scor
Elveția	8	5,49	2	5,61	1	5,72
Singapore	7	5,56	5	5,53	2	5,67
Finlanda	1	5,95	6	5,50	3	5,55
Suedia	3	5,72	4	5,53	4	5,53
Olanda	12	5,30	8	5,41	5	5,50
Germania	13	5,28	7	5,46	6	5,48
SUA	2	5,82	1	5,74	7	5,47
Regatul Unit	11	5,30	12	5,30	8	5,45
Hong Kong	21	5,06	11	5,33	9	5,41
Japonia	9	5,48	9	5,38	10	5,40
Norvegia	6	5,56	15	5,22	15	5,27
Danemarca	5	5,66	3	5,58	12	5,29
China	46	4,29	30	4,70	29	4,83
România	63	3,86	68	4,10	78	4,07

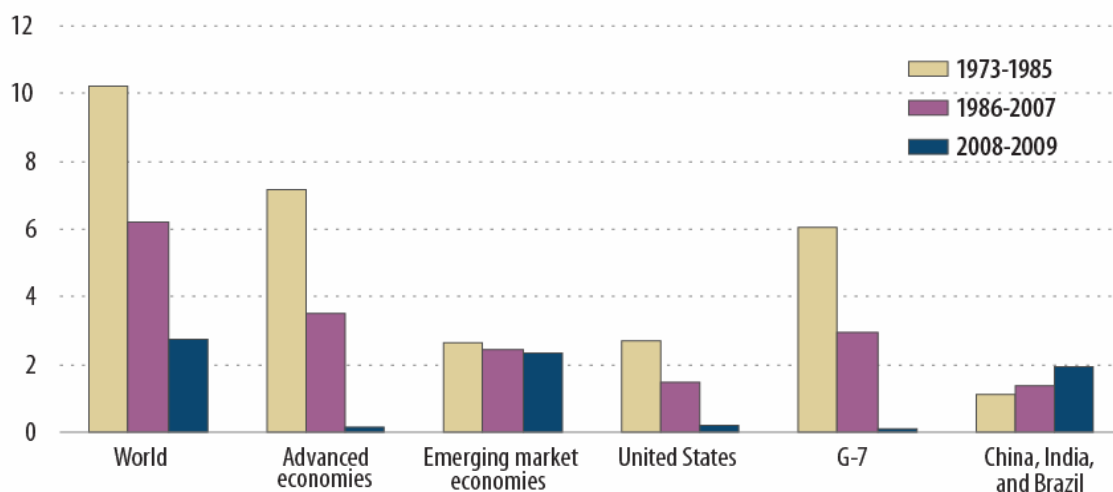
Sursa: *Global Competitiveness Report*, World Economic Forum, Geneva, edițiile 2004, 2008 și 2012.

Anexa 7

Structura PIB global pe principalele grupe de țări în perioada 1960 - 2009

Contribuția la creșterea PIB global a principalelor grupe de țări în perioada 1973 - 2009

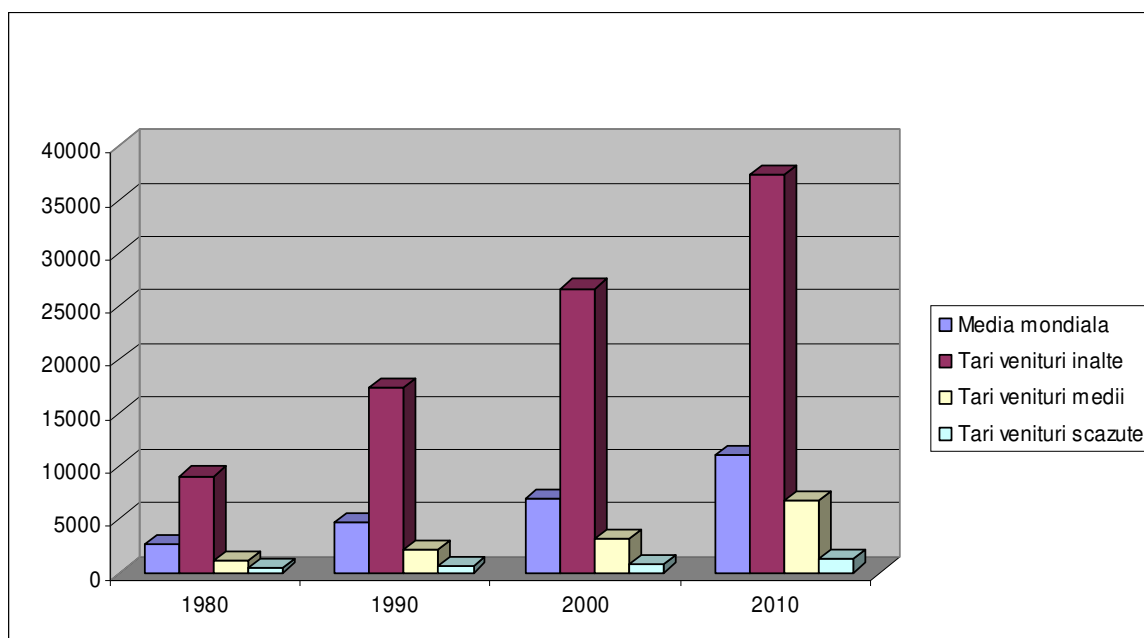
Sursa: R. J. Ahearn, *Rising Economic Powers and the Global Economy: Trends and Issues*, CRS Report for US Congress, August 22, 2011, p. 4, respectiv 8.

Anexa 8

Venitul Național Brut pe locuitor în principalele categorii de țări comparativ cu media mondială în anii 1980, 1990, 2000 și 2010

	\$/locuitor			
	1980	1990	2000	2010
Media mondială	2717,9	4741,8	6881,4	11026,1
Țări cu venituri înalte	9051,3	17387,6	26682,2	37302,8
Țări cu venituri medii	1174,6	2071,0	3116,5	6738,6
Țări cu venituri scăzute	373,8	568,2	716,5	1297,8

Notă: Venitul Național Brut (*Gross National Income*) pe locuitor transformat în dolari SUA la Paritatea Puterii de Cumpărare (PPC). Metoda de agregare folosită este media ponderată. Gruparea celor peste 160 țări în funcție de nivelul de dezvoltare, respectiv venituri (*high income, middle income, low income*), conform clasificării Băncii Mondiale corespunzător pragurilor (intervalelor) din anii respectivi.

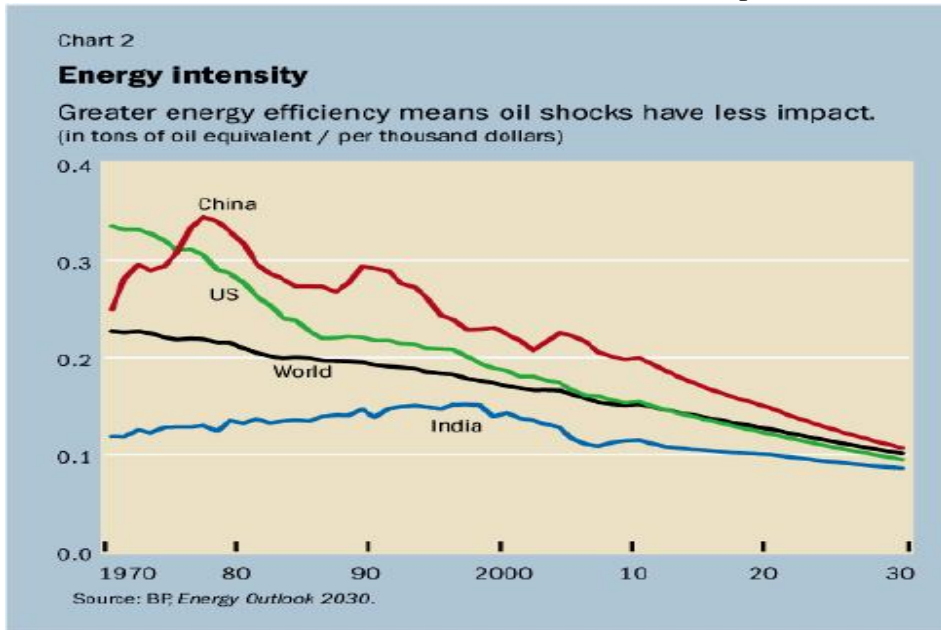

Sursa: Pe baza datelor din *International Comparison Program database*, World Bank.

Anexa 9

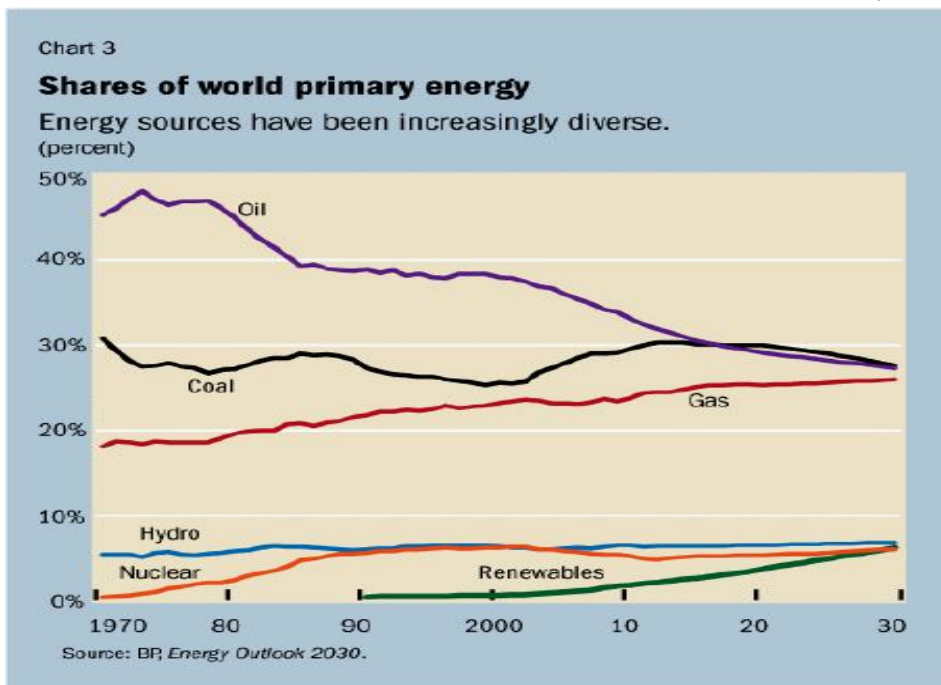
Evoluția intensității utilizării energiei pe plan mondial din anul 1970 și previziuni până în anul 2030

- tep/1000 \$ PIB -

Evoluția ponderii surselor de energie primara pe plan mondial din anul 1970 și previziuni până în anul 2030

- % -

Sursa: Decressin J. (2012), *Global Economy Learns to Absorb Oil Price Hikes*, IMF RD, May.

Anexa 10

Matricea sintetică a tensiunilor local-global

Tensiuni	Vector transmisie	Tensiuni locale	Tensiuni revers global
Macroeconomice	Grad scăzut de dezvoltare	Decalaje irecuperabile	Abandon globalizare
	Politici incoerente fiscale, bugetare, monetare	Recesiunea economiei	Persistența crizei globale
Fiscale	Deficite bugetare cronice Eșec consolidare fiscală	Datorie internă / externă nesustenabilă	Austeritate vs creștere Criza datoriilor suverane
	Grad scăzut colectare Prețuri transfer	Evaziune fiscală locală Transferuri <i>off-shore</i>	Criminalitate economico-financiară Insecuritate globală
Comerciale	Deficite persistente ale balanței comerciale	Restricții export/import Bariere netarifare	Fricțiuni comerciale internaționale
	Competiție agresivă	Protecționism tarifar	Război comercial
ISD/Lanțuri internaționale ale valorii adăugate	Sectoare enclavate	Falimente locale	Resentimente față de CMN
	Volatilitate servicii <i>processing trade</i>	Fracturi economice la ieșire	Deșertificare economică
Financiar-bancare	Restrângerea creditării	Suport insuficient economie/exporturi	Risc sistemic NPL
	Cursuri de schimb fluctuante	Devalorizare/apreciere forțată a monedei	Război valutar
	Manipulare cotații și prețuri	Tranzacții fictive Volatilitate pe bursele de valori și mărfuri	Canale contagiune rapidă
Instituționale	Limitarea spațiului de manevră guvernamentală	Rigiditate instituțională	Incompatibilitate cadru internațional
	Cedare de atribuții	Naționalism politic	Separatism vs integrare
Internaționale	Apartenența la blocuri regionale	Protecționism regional	Repoziționări instituții internaționale/globale
	Deficit resurse de materii prime și energie	Penurie/Control extern	Risc șocuri economice Risc conflict militar
	Alocări/reglementări insuficiente mediu	Deteriorarea parametrilor de mediu	Încălzire globală
Alte dimensiuni ale tensiunilor	Sociale	Polarizare socială Creșterea sărăciei	Violențe Fluxuri migratorii
	Culturale	Controverse valori tradiționale/globale	Izolaționism cultural
	Religioase	Radicalizare poziții Fundamentalism	Terorism internațional